

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЖІНОК: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У КРАЇНАХ АФРИКИ

Кравчук С. М., Кравчук Д. Г. Г.

ВСТУП

Розвиток Африки є важливим для всього світу, оскільки цей континент має численне населення, багаті природні ресурси, культурне розмаїття та стратегічно вигідне географічне розташування.

Проте Африка досі стикається з багатьма викликами, такими як бідність, конфлікти, хвороби, корупція, кліматичні зміни тощо. Однією з найпомітніших є проблема дискримінації жінок та обмеження їх прав. Питання гендерної рівності в Африці має свою специфіку, пов'язану з історичними, культурними, релігійними та економічними особливостями. Африка є найбільш розмаїтим континентом за етнічним, лінгвістичним та культурним складом населення. У багатьох африканських країнах існують традиційні шкідливі практики, які порушують права жінок та дівчат, наприклад дитячий шлюб, жіноче обрізання, полігамія тощо.

Гендерна тематика в наш час є дуже актуальною. Без гендерного підходу, тобто з'ясування ролі жінки та чоловіка у розвитку суспільства, неможливо сьогодні уявити будь-яке серйозне юридичне, психологічне, політологічне чи інше наукове дослідження. Сучасна світова демократія скасувала суспільну ієрархічну систему та привілеї, пов'язані з суспільним становищем та статевою незалежністю. Проголошено принцип рівності усіх перед законом. В минуле відходять суспільства які характеризуються такими явищами, як пригнічення та дискримінація жінок. Нерівність статей, другорядність жінки відносно чоловіка в суспільстві, принизливе позиціонування жінки в громадсько-політичному житті, дедалі більше стають предметом загального суспільного осуду. В останні роки велику силу набуває рух за емансипацію. Все більш популярними стають рівноправ'я та еквівалентні можливості жінок та чоловіків. Громадянське суспільство не будується поспіхом. Воно потребує численних демократичних перетворень, які передбачають утвердження гендерної рівності. Адже саме вона є відображенням свободи та справедливості в суспільстві. Питання рівності прав чоловіків та жінок є актуальним для кожної держави світу. У зв'язку з тим, що в суспільстві можуть співіснувати одночасно дві діаметрально протилежні думки – від тієї що повинна бути абсолютна рівність, до тієї що такої рівності принципово бути не може, важливим, задля досягнення балансу інтересів, стає пошук «золотої середини».

Дослідження прав жінок саме в Африці є актуальним з багатьох причин. Незважаючи на різні заходи та програми, спрямовані на підвищення рівня

жіночої емансипації та захисту їх прав, жінки в Африці все ще стикаються зі значними труднощами та обмеженнями щодо реалізації своїх прав.

По-перше, жінки в Африці зіштовхуються зі значною кількістю проблем, пов'язаних з статусом у суспільстві, таких як дискримінація, насильство, обмеження доступу до освіти та здоров'я, а також обмеження економічної та політичної участі. Вивчення цих проблем дозволить краще зрозуміти їх природу та масштаби та, відповідно, створити ефективні методи боротьби з ними та подолання дискримінації.

По-друге, збереження прав жінок є важливим компонентом сталих зусиль зі зменшення бідності та підвищення рівня життя в Африці. Жінки складають більшість населення на континенті та відіграють провідну роль у забезпеченні сімейного добробуту та вихованні наступних поколінь. Якщо жінки не мають можливості брати участь у економічному та соціальному житті своїх країн через дискримінацію та інші перепони, це може призвести до зростання бідності та зменшення загального рівня розвитку країн.

По-третє, захист прав жінок є важливим елементом глобальної боротьби за рівність та справедливість. Забезпечення прав жінок є не тільки моральним обов'язком, а й провідним елементом розвитку демократичного та стійкого суспільства. Дослідження прав жінок в Африці можуть стати важливою сходиною щодо досягнення зазначених міжнародно-гуманістичних та правових людино-центричних цілей.

Існує ряд ініціатив щодо захисту прав жінок в Африці, проте вони не завжди є достатньо ефективними для того щоб змінити ситуацію, адже не всі вони враховують підхід до свідомості населення, яке через свої культурні переконання та традиції не сприймає жінок як повноцінних членів суспільства. В багатьох африканських культурах вважається, що жінкам заборонено брати участь у прийнятті рішень, брати участь у політиці або займати високі посади в суспільстві. Це призводить до нерівності в розподілі ресурсів, нерівності в освіті та можливостях між жінками та чоловіками. Також часто програми та ініціативи з захисту прав жінок в Африці не отримують достатньо матеріальних ресурсів, щоб отримати результативні дії.

Вищенаведене підтверджує нагальність потреби дослідження та перегляду існуючих програм, а також створення вдосконаленої інституції, яка б враховувала специфіку континенту. Потрібно популяризувати тему захисту прав жінок в Африці з метою збільшення інтересу великих корпорацій та міжнародних благодійних фондів до вкладення фінансів у вирішення цієї проблеми.

Метою роботи є аналіз сучасного стану реалізації прав жінок в країнах Африки, виявлення головних проблем, які перешкоджають їх повному здійсненню, пропозиції щодо покращення стану прав жінок та їх загального утвердження в суспільстві.

Основні завдання дослідження: з'ясування основних категорій прав жінок Африки, які порушуються найчастіше; виявлення найуразливіших сфер життя жінок для їх надійного захисту; аналіз програм та проєктів, які

спрямовані на захист прав жінок в різних країнах Африки, та оцінка їх ефективності; вивчення впливу культурних традицій та стереотипів на життя жінок та їхнє значення у суспільстві, моделювання вдосконаленого інституту захисту прав жінок та формування прогнозу майбутнього статусу жінок в африканському суспільстві.

Об'єктом дослідження є статус жінок у країнах Африки, їхні права, невирішені проблеми імплементації міжнародного права та відсутність практичної реалізації втілення гендерної рівності та захисту прав жінок. Предмет – стан реалізації прав жінок у різних сферах життя, включаючи законодавство, політику, правосуддя, економіку, освіту, здоров'я та соціальну активність.

З метою реалізації поставлених завдань дослідження в роботі застосовується низка загальнонаукових та спеціальних методів. При написанні роботи використано такі загальнонаукові методи як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та дедукція. Серед спеціальних методів можна виділити нижченаведені. По-перше, це аналіз документів. Тема роботи вимагає дослідження міжнародного права, актів внутрішнього законодавства держав, політики та низки інших документів, які стосуються прав жінок, для визначення їхнього статусу в різних країнах Африки. По-друге, метод статистичного аналізу. Для дослідження використовувались річні звіти таких організацій як Світовий банк, ООН та ЮНІСЕФ для отримання інформації про рівень освіти, охорони здоров'я, залучення до політичного життя країни тощо. По-третє, метод прогнозування. В ході роботи над тематикою, на основі аналізу ретроспективних даних, було сформовано судження певної вірогідності відносно майбутнього розвитку об'єкта.

Дослідження характеризується високим рівнем наукової новизни, оскільки має місце авторське перетворення та докорінна зміна підходу до наявних інституцій та пропозиція створення нового інституту захисту прав жінок, в зв'язку з неефективністю існуючих на даний час з досліджуваного питання. А також містить пропозиції та наукові висновки, які допоможуть вирішити проблеми нагально.

1. Стан наукового вивчення та джерельна база дослідження проблематики забезпечення прав жінок у країнах Африки

Тема захисту прав жінок в Африці активно досліджується різними вченими, активістами та правозахисними організаціями. Існує певний обсяг літературних джерел на цю тему, які охоплюють широкий спектр питань, включаючи викорінення гендерного насильства, калічення жіночих статевих органів, участь жінок у політичному житті, розширення економічних можливостей і доступ до освіти та охорони здоров'я.

Найбільший об'єм літератури на тему дослідження прав жінок в Африці викладено англійською мовою чи перекладено нею ж. Це пов'язано з тим, що англійська є міжнародною мовою науки, офіційною мовою міжнародного бізнесу та торгівлі, інтернету та техніки на основі штучного інтелекту тощо.

80 % ділового мовного простору займає саме вона. Це основний засіб комунікації між дослідниками з різних країн різних напрямків. Тема ж є досить популярною для дослідників Європи, серед яких можна виділити найвпливовіших: Розмарі Мукаса¹, яка працювала над дослідженням гендерних питань в Африці, включаючи права жінок; Роза Гава² – нігерійська гендерна консультантка та професорка, яка вивчає права людини в Африці, зокрема, права жінок; Лінда Чішолм³ – науковиця з Великої Британії, яка працює в галузі гендерних питань в Африці та зосереджується на жіночому підприємстві та правах жінок на землю; Сільвія Тамале⁴ – науковиця, яка спеціалізується на дослідженні гендерних питань та прав жінок в контексті культурних особливостей африканського континенту. Потреба уваги до африканських досліджень в Україні залишається недооціненою. Українські дослідники практично ігнорують це питання. Українська наукова спільнота майже не займається аналізом регіональних та країнних особливостей Африканського континенту. Зокрема, відсутні ґрунтовні дослідження українською мовою серед вчених-міжнародників, політологів, юристів міжнародників, правознавців. Стан вивчення даної тематики українцями знаходиться в зародковому стані, адже лише деякі молоді спеціалісти звертають увагу на цю проблематику, як-от Оксана Койчева⁵ яка дослідила історичний аспект правового регулювання питання гендерної рівності в субрегіональних африканських організаціях. Авторка аналізує еволюцію гендерної політики САДК в контексті міжнародних та регіональних зобов'язань країн-членів, а також враховує соціально-економічну та культурну специфіку регіону.

Існує низка міжнародних конвенцій, хартій, протоколів, декларацій, резолюцій, рекомендацій та регіональних конституційних, законодавчих та

¹ Mukasa R., Gaway R. The African women's protocol: A new dimension for women's rights in Africa. *Gender & Development*. 2010. Vol. 13, P. 42-50. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13552070512331332296> (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1080/13552070512331332296

² Gaway R. Gender Analysis of the Digital Transformation in South Africa. *European Delegation to South Africa*. 2022. P. 106. URL: https://www.academia.edu/83033679/Gender_Analysis_of_the_Digital_Transformation_in_South_Africa (date of application: 17.05.2023).

³ Chisholm L. Gender, Identity and Institutional Culture. Monograph. *Department of Education, Republic of South Africa*. 2019. P. 92. URL: https://www.academia.edu/4423010/Gender_Identity_and_Institutional_Culture (date of application: 17.05.2023)

⁴ Tamale S. The right to culture and the culture of rights: a critical perspective on women's sexual rights in Africa. *Feminist Legal Studies*. 2008. Vol. 16, P. 47–69. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10691-007-9078-6> (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1007/s10691-007-9078-6

⁵ Койчева О. С. Правове регулювання питання гендерної рівності в субрегіональній африканській організації «Спільнота розвитку Півдня Африки» (САДК). *Історіосфера: матеріали Вісімнадцятої наук. конф.*, 7-8 квітня, 2023 р. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. С.114-119. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16948> (date of application: 17.05.2023).

інших актів які орієнтовані на підвищення рівня забезпечення прав жінок на міжнародному та регіональному рівні.

До основних міжнародних документів належать: Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) (1979), Африканська хартія про права людини та народів (1981), Африканська хартія про права та добробут дитини (1990) і Пекінська декларація та платформа дій (1995).

Основними нормативно-правовими актами в Нігерії є: Конституція Федеративної Республіки Нігерії 1999 року, Закон про боротьбу з домашньою насильницькою поведінкою 2015 року, Закон про дискримінацію проти жінок 2014 року, Закон про права дитини 2003 року. В Руанді: Конституція Руанди (2003), Закон про насильство в сім'ї та насильство в громадському житті (2018), Закон про сім'ю (1999), Закон про працю (2009), Закон про боротьбу зі статевими дискримінаціями (2013). В Судані: Конституція Судану (2005), Закон про насильство в сім'ї (1991), Закон про сім'ю (1991), Закон про працю (1997), Закон про боротьбу зі статевими дискримінаціями (2015). В Сомалі: Конституція Сомалі 1973 року, Закон про захист прав жінок від насильства 2009 року, Закон про захист прав людей 2012 року, Закон про працю 2017 року, Закон про національне та етнічні меншини 2014 року.

За суміжною тематикою, наближеною до теми проведеного наукового дослідження, було написано низку книг, монографій та дисертацій. Серед них важливе місце посідає монографія активіста Чарльза Нгвена «Taking Women's Rights Seriously: Using Human Rights to Require State Implementation of Domestic Abortion Laws in African Countries with Reference to Uganda»⁶ («Серйозне ставлення до прав жінок: використання прав людини для вимоги виконання державою законів про аборти в африканських країнах із посиланням на Уганду»). У своїй роботі автор досліджує стан права жінок на охорону здоров'я в Африці на прикладі Уганди, зосереджуючись на проблемі контролю виконання державою зобов'язання щодо забезпечення репродуктивного здоров'я жінок. Автор порівнює наскільки доступними є безпечні аборти для жінок з різним соціальним статусом та фінансовою забезпеченістю, та приходять до висновку що держава не сприяє доступності медицини для всіх жінок. У книзі Чарльз Нгвена використовує широкий спектр джерел, включаючи міжнародні документи та наукові дослідження, а також аналізує конкретні приклади порушень права жінок на охорону здоров'я в Уганді. Аналіз цієї наукової праці дає змогу оцінити стан доступності медицини на континенті в цілому, а також виклики та можливості для захисту сексуальних та репродуктивних прав в Африці.

⁶ Ngwena C. Taking Women's Rights Seriously: Using Human Rights to Require State Implementation of Domestic Abortion Laws in African Countries with Reference to Uganda. *Journal of African Law*. 2015. P. 28. URL: https://www.academia.edu/50882894/Taking_Womens_Rights_Seriously_Using_Human_Rights_to_Require_State_Implementation_of_Domestic_Abortion_Laws_in_African_Countries_with_Reference_to_Uganda (date of application: 17.05.2023).

Цікаво, що Мехтільда Нагель, авторка книги «Права жінок за стінами»⁷, мабуть, першою наштовхнула на думку про те, що африканські жінки не повинні й не бажають бути мовчазними спостерігачами, права яких, наче несамостійних істот, повинні представлятись «добррозичливими жителями півночі». Вона звертає увагу на те, що якщо ми дійсно бажаємо бути корисними в просуванні жінок в усі сфери життя та забезпеченні рівних прав з чоловіками, нам не потрібно говорити «за» африканських жінок. Потрібно говорити «з» ними, навчитись чути їх. Саме ця думка стала важливим внутрішнім інсайтом авторів роботи та суттєво вплинула на спрямованість дослідження. Відбувається чітке усвідомлення того, що завданням світової спільноти є не пряме «підштовхування» організацій чи суспільства до вдосконалення рівня правової імплементації прав жінок, а створення максимально комфортних умов, за яких жінки Африки зможуть самостійно розвинути себе та утвердити свою рівність.

Не менш вагомою за впливом серед низки досліджень є монографія «Towards Gender Equality: A Comparative Analysis Of Gender Attitudes In Africa»⁸ («На шляху до гендерної рівності: порівняльний аналіз гендерних налаштувань в Африці») Феліції Масену. Також у цьому контексті буде цікавою дисертація на тему: «Жінки та розбудова миру в Африці» («Women and Peacebuilding in Africa») Анни Читандо⁹, соціологині та дослідниці африканської культури й теології, написана у 2021 році.

Проведена робота з аналізу статистики з досліджуваної проблеми. Досліджено, що збором статистичної інформації займаються різні міжнародні організації з метою моніторингу ситуації у світі. Статистика проводиться за різними критеріями. Аналізом рівня захворюваності (ВІЛ/СНІД, рак грудей та матки та інших частих жіночих захворювань) та смертності (зокрема під час пологів) жінок в країнах Африки займається Всесвітня організація охорони здоров'я. Статистикою сучасного рівня освіти серед дівчат та жінок у різних країнах найретельніше займається ЮНІСЕФ. Світовий банк регулярно публікує статистику розриву між чоловічими та жіночими заробітними платами. Бази даних цих організацій є надзвичайно цінними джерелами дослідження. Водночас це постійно змінювана інформація. Тому це ускладнює теоретико-правову універсальність наукових висновків, та все ж дозволило зробити загальні з них.

⁷ Nagel M. Women's Rights behind Walls. *Colonial Systems of Control*. 2008. P. 24. URL: https://www.academia.edu/43107625/Womens_Rights_behind_Walls (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.2307/j.ctt1ckph37

⁸ Masenu F. Towards Gender Equality: A Comparative Analysis Of Gender Attitudes In Africa. *Glocalism: Journal Of Culture, Politics and Innovation*. 2019. P. 33. URL: https://www.academia.edu/41842087/TOWARDS_GENDER_EQUALITY_A_COMPARATIVE_ANALYSIS_OF_GENDER_ATTITUDES_IN_AFRICA_Some_rights_reserved_ (date of application: 17.05.2023).

⁹ Chitando A. Women and Peacebuilding in Africa. *Routledge Studies on Gender and Sexuality in Africa*. 2021. P. 52. URL: https://www.academia.edu/85780860/Women_and_Peacebuilding_in_Africa (date of application: 17.05.2023).

Нині існують різноманітні науково-дослідні центри, наприклад Африканський Інститут з економічного та соціального розвитку та Африканський центр досліджень із захисту та підтримки прав людини, які публікують різноманітні результати досліджень, звіти та аналітичні матеріали на тему стану прав жінок в країнах Африки, а також пропонують рекомендації для політичних та правових реформ. Їх дослідження охоплюють таку тематику, як насильство щодо жінок, рівність у зайнятості, доступ до освіти та охорони здоров'я, роль жінок у політиці та громадському житті тощо.

На особливу увагу заслуговує стаття «Досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у країнах Африки на південь від Сахари: уроки з досвіду окремих країн»¹⁰ Терези Мойо, де вона розглядає, яку роль відіграють права жінок у досягненні гендерної рівності в країнах Африки. Авторка стверджує, що забезпечення прав жінок є необхідною передумовою для досягнення гендерної рівності, а також для забезпечення сталого економічного розвитку та зменшення бідності в регіоні. У статті досліджується стан прав жінок в країнах Африки, зокрема їх права на освіту, здоров'я, працю та участь у політичному житті. Авторка також розглядає різні фактори, які перешкоджають забезпеченню прав жінок, такі як звичаї та традиції, дискримінація та насильство. Вона наводить приклади успішних ініціатив з просування прав жінок в країнах Африки, такі як квоти участі жінок у парламенті та виборчих процесах, розвиток жіночих груп та організацій, які забезпечують правову допомогу та підтримку жінкам. Авторка статті закликає до подальших зусиль у забезпеченні прав жінок в країнах Африки та до співпраці з громадськими організаціями та правозахисними інституціями, щоб забезпечити гендерну рівність та стале економічне зростання в регіоні.

Для досягнення наукових результатів глибоко аналізувалися різноманітні аспекти гендерної нерівності в різних африканських державах та шляхи її подолання.

Наведені монографії, наукові та інші публікації містять багато цікавої та корисної інформації про права жінок в Африці, включаючи законодавство, політику, статистику, кейси, аналіз інституційних механізмів захисту прав жінок та інше. Також вони містять аналіз тенденцій та проблемних аспектів захисту прав жінок в Африці, які можуть допомогти приймати рішення стосовно подальших кроків суспільства до гендерної рівності, включаючи правовий інструментарій.

¹⁰ Moyo T. Achieving Gender Equality and Women's Empowerment in Sub-Saharan Africa: Lessons from the Experience of Selected Countries. *Journal of Developing Societies*. 2019. Vol. 35, № 2. P. 256–281. URL: https://www.academia.edu/93913253/Achieving_Gender_Equality_and_Women_s_Empowerment_in_Sub_Saharan_Africa_Lessons_from_the_Experience_of_Selected_Countries (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1177/0169796X19845957

Одним із найцікавіших електронних джерел інформації про права жінок в Африці є Мережа розвитку та комунікації африканських жінок¹¹ (African Women's Development and Communication Network), скорочено FEMNET. Це мережа, що об'єднує понад 800 жіночих організацій із 46 країн Африки, яка працює над підтримкою прав жінок і дівчат в Африці. Їхній вебсайт містить інформацію про програми, проекти, заяви, новини, публікації, пов'язані з правами жінок в Африці. FEMNET працює над забезпеченням змін в політиці, законодавстві та практиках, що стосуються жінок та дівчат, сприяє емансипації та забезпеченню їхніх прав. Мережа зосереджується на комунікації та розвитку навичок у жінок, щоб допомогти їм стати більш ефективними лідерами та активістами у своїх країнах та громадах. FEMNET є важливим ресурсом для жінок в Африці, які бажають боротися за свої права та зміну суспільства на краще. Це важливий інструмент зміни свідомості.

Ще існує схожий, але менш масштабний сайт за назвою: «African Feminism»¹², який присвячений фемінізму в Африці та надає платформу для африканських жінок, щоб вони мали змогу висловлювати свої думки та досліджувати проблеми, які стосуються прав жінок в Африці. Сайт публікує статті, інтерв'ю та аналізи на теми, пов'язані з гендерною рівністю, правами жінок та фемінізмом в Африці. Також African Feminism має активну спільноту в соціальних мережах, де жінки можуть обговорювати свої думки та досвід щодо важливих для них тем.

Отож сайти є цінними ресурсами для тих, хто хоче дізнатися більше про права жінок в Африці та проблеми, які стосуються жінок в цьому регіоні.

Сайти міжнародних організацій таких як ООН, ВООЗ, ЮНІСЕФ, Світовий банк та інших є джерельною базою для отримання інформації про різноманітні програми та ініціативи, які були спрямовані на покращення імплементації прав жінок у країнах Африки.

Попри те, що було проведено значну кількість наукових досліджень щодо захисту прав жінок в Африці, все ще існують певні наукові сфери, яким вчені та дослідники спеціалізованих напрямків не приділяли наукової уваги, чи ж відводили їй суттєво менше.

Найбільш помітною в науковій царині є відсутність перехресних досліджень. Так вплив статі на права жінок в Африці досліджувало багато науковців, проте значно менше уваги приділялося такому питанню як вплив культурних особливостей на права жінок, та тому, що саме стало причиною формування у суспільстві дискримінації та обставин які її як зумовили, так і за яких відбувається маргіналізація жінок. Дослідження які вивчатимуть те, як раса, етнічна приналежність, релігія та соціальне положення перетинаються зі статтю в африканському контексті, можуть дати цінну інформацію про складний жіночий досвід.

¹¹ African Women's Development and Communication Network. URL: <https://femnet.org/> (date of application: 17.05.2023).

¹² African Feminism. URL: <https://africanfeminism.com/> (date of application: 17.05.2023).

Ще одним мало досліджуваним моментом в умовах сьогодення є жіноче лідерство. Всупереч тому, що існують проведені фрагментарні дослідження щодо відсоткової частки участі жінок у політичному житті в Африці, у ширшому контексті жіночому лідерству приділяється менше уваги. Наприклад, дослідження, які вивчають лідерство жінок у приватному секторі чи в організаціях громадянського суспільства, можуть пролити світло на перешкоди з якими стикаються жінки в цих сферах. Це дозволить визначити дієві стратегії з їх подолання.

Також встановлено брак інформації щодо стану забезпечення прав жінок в сільських регіонах. Отож зустрічається багато досліджень зосереджені на міських жінках. Сільські жінки часто маргіналізовані та стикаються з проблемами, пов'язаними з крайньою бідністю, доступом до охорони здоров'я та освіти, правами на землю. Наступні дослідження досвіду сільських жінок в Африці можуть допомогти визначити ефективні різноманітні стратегії для просування їхніх прав і покращення їхнього добробуту.

Роль чоловіків у реалізації прав жінок Африки в науковій літературі теж не досліджена. Не зустрічаються навіть аналітичні дослідження, у яких би був загальний огляд ними окремих *викликів*. Більшість досліджень прав жінок в Африці зосереджено на досвіді самих жінок, у той час, як не відводиться жодна увага ролі, яку можуть відігравати чоловіки у просуванні прав жінок і гендерної рівності. Необхідні додаткові ґрунтовні дослідження, щоб висвітлити питання як саме чоловіки можуть стати ефективними союзниками, надійними партнерами в боротьбі за права жінок в Африці.

Брак інформації може призводити до недостатнього усвідомлення проблеми не лише в наукових колах, а й призводити до неефективної роботи владних структур у забезпеченні прав жінок. Тому важливо підтримувати та розвивати науково-дослідну роботу в цій галузі науковцям різних напрямків: міжнародного, юридичного, соціального, політичного, соціокультурного тощо, а також забезпечувати доступ до інформації та знань про права жінок для всього населення.

Загалом рівень вивченості тематики забезпечення прав жінок в Африці є досить значним, оскільки вона є однією з визначальних проблем у регіоні. За останні роки було проведено багато наукових досліджень для з'ясування реального стану справ у сфері прав жінок в різних країнах Африки та розроблено численні рекомендації для покращення ситуації. На міжнародному рівні було прийнято численні декларації, конвенції та інші документи, спрямовані на захист прав жінок. в контексті Африки. Проте, часто вчені не можуть досягти консенсусу, однотайності щодо важливих питань, а практика реального втілення, вільної реалізації прав жінок в Африці говорить про істотні негаразди. Останнє ставить під сумнів високий рівень наукових напрацювань та вказує на використання нинішнім суспільством недієвих політичних, правових та інших механізмів.

Хоч науковцями вже було проведено значну кількість досліджень із захисту прав жінок в Африці, існує ще багато речей, які потрібно досліджувати, втілювати, впроваджувати, змінювати тощо, задля того, щоб забезпечити розуміння досвіду всіх жінок і визначити саме ефективні стратегії для просування їхніх прав і покращення життя. Тематика захисту прав жінок в Африці була і залишається важливою сферою наукового дослідження. Дарма що пророблені певні зусилля, існує багато кропіткої роботи, щоб все ж забезпечити жінкам в Африці можливість повною мірою користуватися своїми природними правами людини та жити без дискримінації та насильства. Проведене дослідження може слугувати основою інтегрального розуміння проблем континенту, де права жінок знаходяться під постійною загрозою порушень та дискримінації.

2. Особливості імплементації міжнародно-правових стандартів із захисту прав жінок у країнах Африки (на прикладі Нігерії, Руанди, Судану та Сомалі) у різних сферах

2.1. Загальний огляд проблематики

Міжнародні стандарти прав жінок – це набір норм, які визнають права жінок як невідчужну складову природних прав людини. Ці стандарти мають за мету забезпечити рівність прав жінок та чоловіків, захистити від дискримінації та насильства, підтримати права жінок на репродуктивне здоров'я, освіту, роботу та участь у політичному житті.

Основні міжнародні стандарти прав жінок містять:

– Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок (CEDAW). Це визначальний міжнародний документ з прав жінок, який закликає до забезпечення рівності жінок та чоловіків у всіх сферах життя.

– Декларація ООН про елімінацію насильства щодо жінок. Цей документ закликає до запобігання та ліквідації всіх форм насильства щодо жінок.

– Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Документ забезпечує права жінок на участь у політичному житті та на свободу віросповідання.

– Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Документ визнає права жінок на роботу, освіту, здоров'я та житло.

Стандарти прав жінок є невіддільною складовою міжнародного права та важливим інструментом для досягнення рівності жінок та чоловіків. У різних країнах рівень успішності їх дотримання може бути різним. Найцікавішою територією для дослідження цього питання є Африканський континент, адже країни цього континенту дуже відрізняються від звичного для нас, європейців, світу. Спекотний клімат, неповторна флора та фауна, незнайомі звичаї та культура – все це привертає увагу та викликає бажання дізнатися більше про цих людей і їх життя.

Для окреслення загальної картини ролі жінок та забезпеченості їх прав, в науковому дослідженні обрано декілька країн з різним рівнем економічного розвитку, керуючись таким показником як ВВП на душу населення. Не

зважаючи на те, що Нігерія має відносно високий рівень ВВП на душу населення (за даними Світового банку станом на 2021 рік 2227 доларів США в рік) в порівнянні з Суданом (ВВП – 740 долари США в рік) їх об'єднують спільні, не вирішені тою чи іншою мірою, проблеми як в соціальній, так і в економічній сферах, що безумовно впливає на якість життя людей. Однак, кожна з цих країн у свій спосіб протистоїть різним викликам, які є можливістю для взаємного обміну досвідом. Для дослідження важливо не лише відкрити гірку правду про реальний стан речей, який може не відповідати очікуванням та ідеалам, а й звернути увагу на заходи, які були вжиті в результаті прийняття цієї дійсності. Саме тому, значну увагу сконцентровано на дослідженні того, які саме внутрішньодержавні та зовнішні програми з метою покращення імплементації міжнародних прав жінок та заходи було проведено.

Для структурованого розкриття сьогоденного стану імплементації прав жінок у країнах Африки можна виділити певні категорії, а саме: доступ до освіти, охорона здоров'я, статус жінки у сімейних відносинах, працевлаштування та кар'єрні можливості, доступ жінок до політики. Зокрема, доцільно дослідити як впливає релігійний чинник на втілення наведених вище прав жінок, а також його вплив на соціальну роль жінки.

2.2. Особливості реалізації та захисту прав жінок Нігерії

2.2.1. Доступність освіти

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO), у 2019 році приблизно 49,7 % дорослого жіночого населення Нігерії (віком від 15 років) має літературну грамотність. Згідно з даними ЮНІСЕФ на 2021 рік, 21% дівчат віком від 6 до 11 років та 36% дівчат віком від 12 до 15 років в Нігерії не мають можливості здобути освіту. Більшість з них живуть в сільських районах або в бідних громадах. Дівчатам також часто не дають можливості здобути повну освіту через дискримінацію за статтю, через відсутність фінансових ресурсів, ранні шлюби та інші соціальні та культурні бар'єри.

Однак, у Нігерії діє кілька програм та ініціатив, які спрямовані на забезпечення доступності та якості освіти для дівчат. Так, національна стратегія освіти має за мету забезпечення рівних можливостей у навчанні для дівчат і хлопців, а також збільшення кількості жінок-вчителів. Окрім цього існують різноманітні партнерства та проекти, які підтримують освіту для дівчат у Нігерії. Чудовими прикладами можуть бути Програма «Girls' Education Project» (GEP) та Програма «Girls Connect».

2.2.2. Охорона здоров'я

Охорона здоров'я жінок в Нігерії викликає серйозну турботу через високий рівень материнської смертності та недостатній доступ до якісних медичних послуг. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, рівень материнської смертності в Нігерії є одним з найвищих у світі, у середньому 512 випадків на 100 000 народжень. Також серед жінок Нігерії поширені

інфекційні захворювання, такі як малярія, туберкульоз та ВІЛ/СНІД, хвороби серця та цукровий діабет. Ці хвороби нерідко є причиною ускладнень під час вагітності та пологів. Одним із чинників, який впливає на стан охорони здоров'я жінок в Нігерії, є недостатній доступ до медичних послуг. У багатьох віддалених районах країни немає належного медичного обладнання, лікарів та медичних сестер. Багато жінок також не мають можливості фінансувати необхідні медичні процедури та послуги.

Уряд Нігерії вживає заходи для покращення стану охорони здоров'я жінок шляхом запровадження безплатної медичної допомоги для вагітних жінок і дітей до п'яти років, встановлення медичних центрів у віддалених районах, надання фінансової підтримки для жінок, які потребують медичної допомоги, та шляхом запровадження програм з попередження та лікування вірусних захворювань, таких як ВІЛ/СНІД.

Незважаючи на те, що уряд Нігерії працює над поліпшенням стану охорони здоров'я жінок, все ще залишається невирішеним забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та зниження рівня материнської смертності.

2.2.3. Сім'я

Сім'я для жінки в Нігерії, на жаль, не завжди є осередком довіри, любові та поваги. Порушення прав жінок всередині сім'ї в Нігерії не є рідкісним явищем. Наприклад, деякі традиції та культурні практики, такі як шлюб на вимогу, суперечать волі жінок та можуть призводити до насильства, зокрема сексуального. Більшість випадків насильств над жінками залишаються невідомими через культурну та соціальну прихованість, недостатнє відчуття відповідальності з боку владних органів та недостатність контролю за виконанням законів, які захищають права жінок.

Суспільство зазвичай відводить жінкам роль домогосподарки, яка повинна займатися приготуванням їжі, прибиранням і доглядом за дітьми. Жінки також можуть працювати поза домом, але їхні заробітки зазвичай менші, ніж у чоловіків. Також в Нігерії існує практика полігамії, коли один чоловік має кілька жінок. У такому випадку, кожна жінка має свою роль в сім'ї, але чоловік відіграє головну роль в розподілі ресурсів і прийнятті рішень в сім'ї. Жінка в такій сім'ї вимушена постійно конкурувати з рештою дружин свого чоловіка та боротися з утиском і несправедливим розподілом благ.

Згідно з Кодексом цивільної процедури Нігерії, якщо жінка бажає подати на розлучення, вона може зробити це без обмежень з боку законодавства. Проте, фактично соціальні та культурні чинники можуть створювати перешкоди для жінок, які хочуть подати на розлучення. Також варто зазначити, що у більш консервативних регіонах Нігерії можуть існувати традиції та звичаї, які ускладнюють процес розлучення, особливо для жінок. За певними суспільними та культурними контекстами в Нігерії, розлучення може бути сприйняте як суспільно неприйнятна практика, особливо якщо розлучення порушує сімейні цінності та традиції. Також, жінки в Нігерії

можуть стикатися зі складними процедурами та бюрократичними перешкодами, які можуть затримувати процес розлучення.

Уряд Нігерії робить певні кроки для захисту прав жінок та боротьби з насильством. Наприклад, у 2015 році було ухвалено Закон про запобігання насильству в сім'ї та захист жертв насильства, який карає насильство та надає жертвам право на захист і допомогу. Проте, багато механізмів реалізації прав жінок ще потребують вдосконалення чи повної заміни дієвими, сучасними, щоб захистити права жінок в сім'ї та покращити їх статус в суспільстві. Не є виключенням з цієї низки й покращення законодавства, яке має враховувати життєві реалії та розвиток інформаційного суспільства.

2.2.4. Працевлаштування та залученість до політики

У Нігерії останнім часом кар'єрні можливості для жінок поступово розширюються. Проте, жінки все ще стикаються з багатьма проблемами, такими як дискримінація на основі статі та культурних переконань, обмежена можливість навчання та ускладнений доступ до кредитів. Більшість жінок у Нігерії займається низько кваліфікованою роботою в неофіційному секторі, де їх заробітна плата низька. Роботодавці досі часто надають перевагу чоловікам при прийнятті на роботу. Світова спільнота та міжнародні організації не залишилися байдужими до цієї проблеми. Тому, на сьогодні вже існують різні ініціативи та програми, які спрямовані на підтримку жінок у працевлаштуванні та в кар'єрному розвитку, зокрема «Women in Business», «Female Professionals in Nigeria», «TechHer», «Women in Leadership».

Окрім того, стан політичної залученості жінок в Нігерії можна схарактеризувати як все ще незадовільний. Наразі жінки складають менш як 10% парламенту країни, тоді як їхня кількість в населенні країни складає більшу частину. Жінки також мало представлені на різних рівнях влади, включаючи муніципальні ради та державні органи управління. Серед жінок в Нігерійському уряді, які займають високі посади, можна навести, як приклад, таких осіб: Аміна Джейн Мохаммед (заступниця Генерального секретаря ООН з питань сталого розвитку, колишня Міністерка середовища Нігерії), Зайнаб Ахмед (Міністерка фінансів, бюджету та національного планування), Садія Умар Фарук (Міністерка гуманітарних справ, підтримки та соціального розвитку), Шарон Ікезор (Міністерка державного розвитку, праці та зайнятості), Полін Таллен (Міністерка жіночих справ та соціального розвитку). Крім того, у Нігерії є багато успішних жінок бізнесменок, серед яких можна виділити Фоларін Алакіджа-Давідс, Флоурі Онїуба, Абіола Аберу, Мосунмола «Мо» Абуду, Боланле Аустен-Пітерс та інші. Це означає що держава рухається в правильному напрямку. Але Нігерія все ще повинна приділяти значну увагу сприянню участі жінок у політичному та соціально-економічному житті країни.

2.2.5. Вплив релігії

Релігійний показник в Нігерії відчутно впливає на статус жінки в країні, оскільки більшість населення є вірянами. Релігія має великий вплив на культуру та соціальні норми. Найбільш поширеними релігіями в Нігерії є іслам та християнство.

У багатьох ісламських спільнотах Нігерії, традиційні гендерні ролі є дуже важливими, і жінкам зазвичай відводяться другорядна роль. В деяких випадках, жінкам не дозволяється брати участь у певних суспільних структурах, таких як політика або релігійне лідерство, через релігійні переконання. У ісламі діє поняття пурди, що означає прикриття або сховище. Пурда – це суспільна вимога, що зобов'язує жінок покривати свою голову та тіло, щоб захистити себе від поглядів інших чоловіків, за винятком свого чоловіка та найближчої родини. Окрім цього, в ісламі вважається, що жінка повинна бути покірною своєму чоловікові та виконувати його бажання. Також у деяких ісламських спільнотах практикується полігамія, де чоловік може мати більше однієї дружини, і це може призвести до конфліктів між жінками, які борються за увагу та ресурси свого чоловіка.

У християнських спільнотах, гендерні ролі також можуть бути досить традиційними, але зазвичай менш суворими, ніж в ісламських спільнотах. Однак, деякі церкви можуть забороняти жінкам стати священнослужительками або виконувати певні релігійні ритуали через їх статус. У християнстві також вважається, що жінка повинна поважати свого чоловіка та бути йому підкорена.

2.3. Забезпечення прав жінок у Руанді

2.3.1. Доступ до освіти

Руанда – це країна, яка здійснила значні зусилля для покращення освіти жінок у країні. Рівень освіченості жінок за останні роки зріс значно. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, статистика за 2018 рік показує, що 77,3% жінок віком 15-24 років здобули одну чи більше форм освіти. Також, статистика за 2020 рік вказує, що приблизно 40% жінок у віці від 25 до 34 років мають вищу освіту.

Уряд Руанди приділяє велику увагу розвитку освіти для жінок та дівчат. Наприклад, у 2003 році Руанда запровадила безплатну освіту для дівчат в початковій та середній школі, що значно підвищило рівень освіти серед жінок у країні. Також, уряд Руанди активно просуває програми з підвищення грамотності та професійної освіти для жінок, особливо тих, які проживають в сільській місцевості та на південному заході країни. Руанда зробила великі інвестиції в розвиток інфраструктури, зокрема у будівництво шкіл та інших освітніх установ. Це допомогло зменшити відстань між домом і школою. Це зробило освіту доступнішою для великої кількості дівчат. Окрім цього Руанда запровадила різні програми мотивації для учителів, які працюють у сільських районах та забезпечують освіту дітям. Ці програми включають додаткову

оплату, навчання та інші переваги, що мотивують учителів залишатися на місці та працювати з дітьми.

Підвищення рівня освіти жінок у Руанді також впливає на політичний та економічний статус жінок в країні. Руанда має один з найвищих показників жіночої участі в парламенті. Так, 61,3% місць у парламенті зайнято жінками цієї держави. Це досягнення значною мірою пов'язане з високим рівнем освіти жінок в країні.

2.3.2. Охорона здоров'я

Охорона здоров'я жінок є однією з пріоритетних галузей у Руанді, оскільки здоров'я жінок має велике значення для стабільності та розвитку суспільства. Уряд Руанди зосереджується на розвитку системи охорони здоров'я, яка забезпечує рівний доступ до медичних послуг для всіх груп населення, включаючи жінок.

У Руанді існують різні ініціативи та програми, спрямовані на поліпшення охорони здоров'я жінок. Наприклад, у 2005 році уряд Руанди прийняв стратегію «Vision 2020».

Уряд Руанди співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), для розвитку системи охорони здоров'я, зокрема репродуктивного здоров'я. Одним з результатів цієї співпраці стало зменшення випадків материнської смертності, покращення доступу до контрацепції та репродуктивних послуг для жінок. Також у Руанді діють різні програми, які спрямовані на зменшення насильства щодо жінок та дівчат, забезпечення безпеки вагітних жінок та полегшення їхнього доступу до медичних послуг. Однією з таких програм є «Мама і дитина», яка надає послуги материнської та дитячої охорони в різних районах країни.

У Руанді, сексуальна освіта є обов'язковою для всіх студентів у школах, включаючи дівчат. Програма освіти охоплює широкий спектр тем, пов'язаних зі здоров'ям і сексуальністю, таких як репродуктивне здоров'я, контрацепція, насильство в сім'ї, сексуальні захворювання та права жінок. Крім того, у Руанді діє кілька ініціатив, які працюють на покращення сексуальної освіти та забезпечення гендерної рівності, зокрема, програми з підвищення свідомості щодо сексуальних прав, які охоплюють і жінок.

Як і в багатьох інших країнах, сексуальна освіта у Руанді зустрічає опір з боку консервативних груп, які вважають, що така освіта суперечить традиційним цінностям та релігії. Однак, загалом, уряд Руанди продовжує підтримувати програми з сексуальної освіти та проводити роботу з підвищення свідомості щодо прав жінок. Це свідчить про деяке покращення статусу жінок у суспільстві.

2.3.3. Статус жінки в сімейних відносинах

У Руанді, подібно до багатьох інших африканських країн, сімейні відносини мають велике значення. Традиційно сім'я вважається основною

одиноцею суспільства, де чоловік виступає головним джерелом доходу, а жінка відповідає за домашнє господарство та виховання дітей. Статус жінки у сімейних відносинах в Руанді, на жаль, часто пов'язаний зі стереотипами та традиціями. Жінки вважаються менш цінними, ніж чоловіки, і їм не завжди надається право на розв'язання важливих сімейних питань, таких як шлюб, розлучення або виховання дітей.

Насильство в сім'ї є серйозною проблемою в Руанді, і жінки стикаються з цим явищем на щоденній основі. Згідно з даними звіту Руандійського Міністерства гендерної рівності та сімейного благополуччя, понад 40% жінок в Руанді повідомляли про досвід насильства від партнерів у 2018 році.

Уряд Руанди вживає багатьох заходів для боротьби з цією проблемою. У 2018 році була прийнята Національна стратегія з запобігання насильствам в сім'ї, яка містить різноманітні ініціативи, такі як створення центрів з підтримки жертв насильства, надання юридичної допомоги та забезпечення соціальної й медичної підтримки. Уряд Руанди також підписав різні міжнародні угоди та конвенції, які зобов'язують державу боротися з насильством в сім'ї.

У Руанді жінки мають право на самостійне подання на розлучення, законодавство дозволяє розлучення з обох сторін. Закон про сімейні відносини з 2016 року не тільки не робить різниці між чоловіками та жінками щодо права на розлучення, а також встановлює однакові права та обов'язки для чоловіків та жінок у шлюбі. Однак, соціальні норми та традиції вводять жінок у складне становище під час розлучення. Особливо у випадках, коли їхні родини не підтримують таке рішення. На жаль, насильство щодо жінок під час розлучення є поширеним явищем у Руанді. Проте, уряд Руанди активно працює над захистом прав жінок та зменшенням насильства щодо них шляхом запровадження програм соціального захисту та вдосконалення правового регулювання, створення відповідних правозахисних норм.

Крім того, уряд Руанди проводить кампанії зі збільшення освіченості населення щодо проблеми насильства в сім'ї та збільшення ролі громадськості в боротьбі з цим явищем. Уряд також здійснює нагляд та контроль за діяльністю органів правопорядку для забезпечення ефективного реагування на випадки насильства в сім'ї. Однак, необхідно продовжувати зусилля та вдосконалювати інструменти для покращення ситуації та забезпечення захисту жінок від насильства в сім'ї.

2.3.4. Кар'єрні можливості та доступ жінок до політики

У Руанді жінки мають рівні права з чоловіками на працевлаштування, але все ще стикаються зі значними труднощами у підвищенні свого соціального статусу та отриманні високооплачуваних робіт. Згідно з даними Всесвітнього банку, у 2019 році жінки в Руанді становили 47% робочої сили, але були значно менш представлені в ряді секторів, зокрема, у вищих посадах уряду та приватному секторі. За даними Міжнародної організації праці, у Руанді жінки заробляли на 16,7% менше, ніж чоловіки, за однакової роботи.

Уряд Руанди вживає заходів для сприяння працевлаштуванню жінок та підвищення їх кваліфікації. Наприклад, з метою забезпечення гендерної рівності та підвищення ролі жінок у розвитку країни, уряд Руанди зобов'язався забезпечувати зайняття жінками не менше 30% посад у кожному секторі, включаючи урядовий, парламентський, судовий та інші сектори. Також, уряд Руанди створив різні програми та ініціативи для підвищення кваліфікації жінок та сприяння їх кар'єрному розвитку, такі як «Girls in ICT Day», «Leadership for Results» тощо.

Серед відомих жінок-бізнесменок в Руанді є такі особистості як Клаудін Уонджи, Діана Мукасенго, Мартіні Мукандагира, Мерсін Ндабагія.

Однак, деякі жінки у Руанді все ще стикаються зі значними труднощами у підвищенні свого соціального статусу та отриманні високооплачуваних робіт, великою мірою через культурні стереотипи та традиційні уявлення про роль жінки в суспільстві.

У 2016 році, Руанда стала першою країною у світі з правлінням, де більша частина міністрів – жінки. Це свідчить про зростання ролі жінок в політиці та в суспільстві загалом.

Серед відомих жінок-керівників в Руанді можна назвати Паулу Ингабіре, міністра інформації та технологій з 2018 року, Луїзу Мушіківабо, колишню міністерку закордонних справ, яка наразі є головою Організації франкомовних країн, та Деніс Муквеге, лікарку, яка отримала Нобелівську премію миру у 2018 році за свою роботу з жертвами сексуального насильства в Демократичній Республіці Конго.

2.4. Реалізація прав жінок у Судані

2.4.1. Доступність освіти

Рівень освіченості жінок в Судані залишається низьким порівняно з більшістю країн світу. Згідно з даними ЮНІСЕФ на 2021 рік, менше ніж 30% жінок віком понад 15 років володіють літературою та нумерацією. Однією з головних причин такого низького рівня освіченості є обмеження, які існували раніше, щодо доступу жінок до освіти. До того, як були прийняті останні закони, що забороняли дискримінацію за статтю, жінкам було важко здобути освіту на рівні, який мало чоловіче населення. Крім того, фінансові труднощі, низький рівень розвитку країни та інші соціально-економічні проблеми також впливали на доступність освіти для жінок.

Однак в Судані були прийняті закони та проводилась політика, які сприяють збільшенню доступності освіти для жінок. Наприклад, у 2019 році було прийнято закон, який забороняє дискримінацію за статтю в галузі освіти.

Отже, хоча рівень освіченості жінок в Судані залишається низьким, останні законодавчі зміни та політика все ж сприяють збільшенню доступності освіти для жінок. Це може призвести до покращення ситуації у майбутньому.

2.4.2. Охорона здоров'я

Охорона здоров'я жінок в Судані є одним з важливих соціально-економічних питань у країні. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у Судані жінки мають низький рівень доступу до первинної медичної допомоги та репродуктивної охорони, що створює загрозу для здоров'я та високий ризик материнської смертності.

Судан – одна з країн де досі є високий відсоток жінок, які були травмовані через звичай жіночого обрізання. За даними ЮНІСЕФ, близько 88% жінок у Судані піддалися жіночому обрізанню.

У Судані жіноче обрізання є поширеною практикою з давніх-давен. Ця практика пов'язана з традиціями та культурними переконаннями, що визнають жіночу генітальну обрізку як обов'язкову частину ініціації дівчини підліткового віку в дорослу жінку. Багато суданців вірять, що жіноче обрізання є важливою складовою релігії та культури, тому вважають цю практику нормою. Попри те, що багато вчених, медиків та громадських діячів наголошують на тому, що жіноче обрізання є шкідливою та незаконною практикою, із року в рік тисячі жінок та дівчат у Судані стають жертвами такого звичаю.

Підтримка жіночого обрізання також поширена серед деяких лідерів і мам та культурних діячів в Судані, які вважають, що ця практика є необхідною для забезпечення добробуту та духовної чистоти жінок.

Жіноче обрізання може спричинити кровотечу, інфекції, біль та печію, проблеми з сечовиділенням, інфікування ВІЛ та інші захворювання. З психологічної точки зору ця практика може призвести до моральної травми, що стане причиною відчуття страху, тривоги та депресії, а також до панічного страху до всього що пов'язане з сексуальним життям. Окрім того, жінки та дівчата, які були обрізані, можуть стикатися з соціальною дискримінацією, виключенням з суспільства та зниженням шансів на шлюб.

Було прийнято закони, які забороняють жіноче обрізання, проте практика продовжується через недостатнє інформування та невиконання законів у багатьох регіонах країни. Для того, щоб покласти кінець цій шкідливій практиці необхідна широка освіта та інформаційна кампанія щодо небезпечних наслідків жіночого обрізання для жінок, дівчат та їхніх сімей.

Не менш важливою в контексті здоров'я жінок є сексуальна освіта. Це питання у Судані залишається складним, оскільки культурні та релігійні переконання, а також законодавство, обмежують можливості здобуття такої освіти. У Судані сексуальна освіта зазвичай асоціюється з сексуальною поведінкою, що робить цю тему дуже чутливою для обговорення. Законодавство Судану не передбачає надання сексуальної освіти в школах. Навіть у планах навчальних програм, які містять відомості про репродуктивну систему та її здоров'я, більшість тем, пов'язаних зі сексуальністю, знаходяться поза межами офіційних програм.

Просування сексуальної освіти для жінок у Судані вимагає ширшого розуміння та підтримки з боку влади та громадськості. Для досягнення такої

мети, необхідна робота у напрямку зміни культурних та соціальних установок, які перешкоджають здобуттю сексуальної освіти для жінок в Судані.

2.4.3. Статус жінки в сімейних відносинах

У Судані сім'я є основною одиницею суспільства, де батьки, особливо батько, мають великий вплив на життя та рішення своїх дітей, включаючи дівчат та жінок. В суспільстві Судану домінує патріархальна модель, в якій чоловіки мають переважну владу та контроль над різними аспектами життя, включаючи родинні та ділові справи. Жінки в Судані часто розглядаються як другорядні громадяни в порівнянні з чоловіками та мають обмежені права. Щодо шлюбу, то жінка в Судані може вийти заміж тільки за згодою свого батька або опікуна. Крім того, чоловік може мати більше однієї дружини, що є дозволеним за мусульманським правом, яке домінує в країні.

У Судані також досить поширена практика домашнього насильства та сексуального домагання. Жінки, які стають жертвами такого насильства, зазвичай не отримують достатньої підтримки від суспільства та правоохоронних органів. Однак, в останні роки уряд Судану прийняв декілька законів та реформ, спрямованих на покращення статусу жінок в країні. Наприклад, у 2015 році було прийнято закон, який забороняє домашнє насильство.

Що стосується права жінок за своїм рішенням розривати шлюб, то законодавство Судану ставить жінок і чоловіків у рівний стан перед законом, тому жінки, як і чоловіки, можуть подати на розлучення.

Однак, реально соціальне становище жінок може створювати перешкоди для них у поданні на розлучення. В Судані, як і в багатьох інших країнах, соціальна традиція та культурні норми можуть впливати на рішення жінок стосовно розлучення. Наприклад, сімейний статус в Судані багато в чому залежить від дотримання традиційних ролей, таких як роль жінки в догляді за дітьми та за домом. Тому, коли жінка подає на розлучення, вона може стикнутися зі зневажливим ставленням з боку родичів та суспільства, які вважають, що жінки повинні залишатися в шлюбі за будь-яких обставин.

Також, в Судані існують деякі соціальні та культурні переконання, які можуть ставити жінок у нерівний стан під час розлучення. Наприклад, деякі вірування стверджують, що жінки є менш здатними до прийняття рішень та повинні підкорятися чоловікам. Це може впливати на рішення суду щодо подання на розлучення жінкою. Хоча законодавство Судану й дозволяє жінкам подавати на розлучення, соціальне становище жінок може ставити перешкоди на шляху реалізації цього права. Необхідно проводити просвітницьку роботу та боротися зі стереотипами, щоб реально допомогти жінкам здійснити своє право на самовизначення та вільний вибір стосовно шлюбу та розлучення.

У 2019 році уряд Судану утворив першу в історії країни урядову комісію з питань статусу жінок. Метою комісії є зміна законодавства та політики в країні, щоб забезпечити рівність та захист прав жінок.

2.4.4. Працевлаштування та участь у політичному житті країни

Жінки в Судані стикаються зі значними труднощами у здобутті роботи, особливо у тих галузях, які традиційно вважаються чоловічими. У зв'язку з цим багато жінок займаються ремеслом та дрібним бізнесом, які зазвичай здійснюються в домашніх умовах.

В Судані, як і в багатьох інших країнах, існує різниця в зарплаті між чоловіками та жінками. Згідно з дослідженням, проведеним у 2019 році Міжнародною організацією праці, середня зарплата жінок в Судані становила лише 76,5% від зарплати чоловіків.

Однією з причин різниці в зарплаті є дискримінація на робочому місці. Часто жінкам пропонують менш вигідні умови праці або відмовляють у працевлаштуванні через стереотипи щодо їхніх можливостей та ролі в суспільстві.

Не зважаючи на складнощі, все ж деякі жінки змогли добитись кар'єрного росту. Серед відомих бізнесменок в Судані можна виділити наступних: Мушарака Августін, Аміра Адам Ахмед, Сахара Хассан, Амані Абдул-Маджід. Ці жінки стали відомими своїми успішними підприємницькими ініціативами та внеском у розвиток бізнесу в Судані.

Що стосується політичної участі жінок, варто відзначити помітне покращення ситуації в останні роки. Після зникнення авторитарного режиму Омара аль-Башіра в Судані були прийняті кроки для забезпечення більшого представництва жінок у політичному житті країни. Згідно з даними з 2021 року, жінки займають близько 28% місць у парламенті Судану. Крім того, вони представлені на різних рівнях урядового та місцевого управління, включаючи Кабінет міністрів та різні комісії.

Для досягнення цього у Судані було проведено цілу кампанію для збільшення участі жінок в політиці. Уряд Судану запровадив квоти для жінок у парламенті та місцевому управлінні. Згідно з законодавством, принаймні 30% місць у парламенті мають бути зарезервовані для жінок. Ця програма була запроваджена з метою забезпечення більшого представництва жінок у політиці та підвищення рівня гендерної рівності. Також уряд Судану постійно проводить тренінги та надає освіти для жінок, які бажають обіймати посади в політиці.

Не менший вплив на ситуацію має доступність фінансів для жінок. Деякі програми допомагають жінкам отримати фінансування для своїх політичних кампаній та проєктів. Це покликано допомогти жінкам подолати перепони, що перешкоджають їхній участі в політиці.

2.4.5. Вплив релігії на статус жінки

В Судані найбільш поширеною релігією є іслам. Більшість населення країни (понад 95%) відносить себе до мусульманської віри. Жінки в Судані іноді стикаються з порушенням своїх прав через релігійні звичаї. Наприклад, релігійні норми Судану часто обмежують жінок у виборі одягу та поведінки в громадських місцях.

Суданське суспільство продовжує жити за консервативними культурними та релігійними законами. У Судані збереглися ідеї ісламського фундаменталізму – «повернення до істинної культури» і викорінення всіх традицій, які суперечать ісламським приписам, які «послаблюють моральність жінки» й тому продовжують максимально обмежувати участь жінок у суспільному житті та просувають роль жінки як домогосподарки. Дівчаток видають заміж з 10 років. 32% дівчат вийшли заміж у віці до 18 років. У країні практикується багато церемоній, не пов'язаних з ісламом, які жінки повинні виконувати під час пологів, весілля, смерті близьких, щодня і навіть під час роботи. Наприклад, на весіллі, під час святкування, жінка повністю присвячує свій час численним церемоніалам.

2.5. Політико-правовий клімат Сомалі як середовище реалізації прав жінок

2.5.1. Доступ до освіти

За даними ООН, рівень освіченості жінок в Сомалі залишається досить низьким, але нині є певний прогрес. За останній звітний період (2018-2019 рр.) приблизно 53% жінок віком від 15 років мали освіту на рівні початкової або середньої школи. Однак вищу освіту здобувало менш як 10% жінок віком від 25 до 34-х років. Це свідчить про значний розрив статистичних даних щодо освіченості чоловіків та жінок в Сомалі.

Варто відзначити, що доступ до освіти для жінок в Сомалі значною мірою залежить від регіону та соціально-економічного стану родини. Наприклад, в сільських регіонах, де більшість населення складається з традиційних та консервативних груп, жінкам надається менше можливостей здобути освіту. На жаль, у багатьох випадках жінки змушені відмовитися від подальшого навчання після закінчення початкової школи. Водночас відсутність вчителів та жіночих шкіл у деяких регіонах країни також створює труднощі для здобуття освіти жінками.

2.5.2. Стан охорони здоров'я

Охорона здоров'я жінок є важливою проблемою в Сомалі, оскільки в країні існує високий рівень материнської та дитячої смертності, а також низький рівень доступності до основних медичних послуг для жінок.

Деякі з найбільш поширених захворювань серед жінок в Сомалі – це захворювання репродуктивної системи, такі як рак шийки матки, ендометріоз та інші захворювання, пов'язані зі здоров'ям матері та дитини, такі як передчасні пологи та післяпологова депресія. Одним з головних факторів, які призводять до високого рівня захворюваності жінок в Сомалі, є низький рівень освіти та свідомості про здоров'я серед жінок, особливо тих, які проживають в сільських районах та місцях з низьким рівнем розвитку.

Уряд Сомалі здійснив низку ініціатив з метою поліпшення охорони здоров'я жінок. Одним з таких заходів є Національна політика з питань здоров'я жінок та репродуктивного здоров'я, яка була прийнята у 2001 році.

Ця політика містить в собі заходи з покращення доступу до репродуктивної охорони, зниження рівня материнської та дитячої смертності, підвищення рівня освіти жінок з питань здоров'я та інші. Уряд Сомалі також працює над забезпеченням доступу до медичних послуг для жінок, зокрема шляхом створення спеціалізованих центрів для надання послуг з репродуктивного здоров'я, програм вакцинації та профілактики захворювань, які особливо стосуються жінок, та надання фінансової та технічної підтримки розвитку медичної інфраструктури.

Крім того, у Сомалі також існує Національна програма здоров'я матерів та немовлят, яка має на меті зниження показників материнської та дитячої смертності. Програма надає доступ до послуг з охорони здоров'я матерів та немовлят, зокрема вагітних жінок та молодих матерів.

Однак, не зважаючи на зусилля уряду, охорона здоров'я жінок залишається актуальною проблемою в Сомалі, особливо в окремих регіонах та серед груп з низьким рівнем соціально-економічного розвитку.

Що стосується сексуальної освіти, у Сомалі ситуація не краща ніж в Судані, оскільки культурні та релігійні переконання, а також законодавство, обмежують можливості здобуття такої освіти.

2.5.3. Статус жінки в сімейних відносинах

У Сомалі, традиційно, сім'я вважається найважливішою інституцією в суспільстві, і сімейні відносини дуже поважаються. У цьому контексті роль жінки в сім'ї традиційно визначається як піклування про дім, дітей та інших членів родини.

У патріархальному суспільстві Сомалі жінки зазвичай мають обмежений доступ до ресурсів та можливостей, а також часто залежать від чоловіка або його родини. Традиційно жінки не мають права на успадкування майна та інших цінностей, а також часто не можуть самостійно приймати рішення щодо свого життя, як от вибір професії та укладення шлюбу.

Хоча уряд Сомалі прийняв низку законодавчих актів, які гарантують рівність статей та прав жінок у сім'ї та сімейних відносинах, проте, в багатьох випадках цих законів не дотримуються. Механізм контролю реалізації – відсутній. Наприклад, такі практики, як шлюб за домовленістю, дитячі шлюби та насильство в сім'ї є поширеними в деяких регіонах Сомалі, особливо в сільській місцевості. Жінки часто стикаються зі зниженим рівнем освіти, незначним доступом до охорони здоров'я та обмеженими можливостями зайнятості. Це призводить до економічної залежності жінок та незахищеності від насильства та зловживань.

Домашнє насильство є серйозною проблемою в Сомалі, де більшість жертв – жінки та діти. Частіше за все, насильство відбувається в сім'ї й найчастіше здійснюється чоловіком або батьком. Насильство може бути фізичним, психологічним або сексуальним. Уряд Сомалі здійснює низку заходів для боротьби з дискримінацією та домашнім насильством проти жінок. У Сомалі наявні наступні законодавчі акти: Закон про захист жінок від насильства в сім'ї,

Закон про запобігання насильству проти жінок, Закон про захист прав жінок. Уряд Сомалі також запроваджує різноманітні кампанії та ініціативи з метою забезпечення прав жінок та боротьби з насильством проти них.

Законодавство та соціальне становище жінок може створювати перешкоди в поданні заяви жінками на розлучення у Сомалі, якщо жінка прийняла таке рішення самостійно. Наприклад, в Сомалі діє сімейне законодавство, яке базується на шариаті, і визнає чоловіка головним керівником родини. Це може стати перешкодою для жінок, які хочуть подати на розлучення. Крім того, в Сомалі часто відбувається насильство проти жінок, в тому числі й в межах сім'ї. Це може впливати на можливість жінок подати на розлучення через страх перед помстою чоловіка або його родичів.

Культурні традиції та норми також можуть впливати на рішення жінок про подання на розлучення. Наприклад, у Сомалі досі існують традиції влаштування шлюбів за домовленістю батьків та старших родичів, що може стати перешкодою для жінок, які хочуть покинути незадовільний шлюб.

Для успішного розв'язання проблеми дискримінації та насильства проти жінок, необхідно проводити системні зміни в культурі та свідомості суспільства, а також забезпечити ефективну роботу правоохоронних органів та судової системи.

2.5.4. Кар'єрні можливості та доступ до політики

У Сомалі, як і в більшості країн світу, існує суттєвий розрив між зарплатою чоловіків та жінок. За даними Всесвітньої організації праці, в Сомалі в середньому зарплата жінок складає близько 32% від зарплати чоловіків. Це пояснюється кількома факторами, включаючи низьку працевлаштованість жінок у формальному секторі економіки, відсутність доступу до кваліфікованих робочих місць та робочих місць з високою оплатою, а також дискримінацією на підставі статі. Жінки зазвичай займають роботи з низькою кваліфікацією та низькою оплатою, такі як робота в домашньому господарстві, текстильній та іншій легкій промисловості.

У Сомалі, особливо в сільських районах та менш розвинених регіонах, жінки часто зустрічають перешкоди в кар'єрному зростанні через соціокультурні обмеження, традиційні ролі та дискримінацію. Жінки зазвичай займають роботи з низькою кваліфікацією та низькою оплатою, такі як робота в домашньому господарстві, текстильній та іншій легкій промисловості.

Проте, останнім часом уряд Сомалі зосереджує увагу на поліпшенні кар'єрних можливостей для жінок, зокрема шляхом сприяння жінкам у вільному підприємстві, забезпеченні більшого доступу до фінансування, навчання та розвитку вмінь. Уряд також здійснює заходи щодо створення робочих місць для жінок у галузях, де їхні здібності та потенціал можуть бути використані на повну силу.

Всупереч складнощам, все ж в Сомалі є багато сильних особистостей жіночої статі, які роблять значний внесок в економіку та загальний добробут

Сомалі. До таких відомих жінок належать: Малала Юсуфзай, Шахіджа Рамзан, Сумейя Джаліль, Нігар Маджід, Фаузія Касурі.

Однак у Сомалі все ж є сектори, які попри все залишаються практично обмеженими кар'єрно для жінок – армія та політика. Не рідко жінки, які працюють в цих сферах, зустрічають дискримінацію та перешкоди в кар'єрному зростанні.

В Сомалі жінки мають законне право на участь у політичному процесі, але їхня представленість у політичних органах недостатня. Уряд Сомалі здійснив низку заходів для забезпечення більшої участі жінок у політиці. Передбачені квоти для жінок на виборних посадах, а також встановлення жіночих резервних місць у локальних органах влади. Згідно з квотою, що була введена з 2017 року, 33% місць у парламенті Сомалі мають бути зарезервовані саме для жінок. Також існує квота на місця для жінок у місцевих органах влади.

Однак практично, згідно з даними за 2021 рік, жодна жінка не обіймає посаду прем'єр-міністра, президента чи спікера Парламенту в Сомалі. Уряд Сомалі має багато міністрів та державних посадовців, але відсоток жінок на таких посадах невеликий. Зокрема, у вересні 2021 року жінки склали менш як 10% парламентарів у Національній асамблеї, головному законодавчому органі Сомалі. Але навіть такий невеликий відсоток участі, попри все, є дуже важливим явищем. А діяльний внесок цих жінок є цінним кроком для досягнення майбутньої рівності у правах та збільшення кількості жінок у політиці. На сьогодні депутатами парламенту є Шірін Мазарі, Хіна Раббані Кхар, Аслама Баракзай, Шазія Марі, Фаріда Кокаб, Асма Арбабі та інші.

2.5.5. Релігійний вплив на соціальний статус

Релігія в Сомалі відіграє дуже важливу роль у суспільстві та культурі, і впливає на статус жінок. Більшість сомалійців віддає перевагу ісламу, який має великий вплив на погляди на роль жінок у суспільстві.

У сомалійському ісламі жінки мають певні права та обов'язки, проте їх інтерпретація та виконання може істотно різнитися залежно від рівня консерватизму та звичаїв окремих груп населення. Наприклад, в деяких частинах Сомалі жінки не можуть відвідувати школу, займатися роботою, здійснювати подорожі без чоловіка, не мають права вибору одягу, зобов'язані завжди покривати свою голову та тіло.

На життя жінок впливає і пурда. Сомалійська пурда полягає в практиці повного усамітнення жінки, щоб вона могла зберегти свою духовну чистоту і цнотливість. Згідно з цим морально-етичним кодексом жінка зобов'язана все життя залишатися в стінах свого будинку, займатися домашньою роботою, народжувати дітей, бути покірною батькові, чоловікові або братові, а в присутності чоловіків, які не є родичами, вона повинна закривати чадрою всі частини тіла, включаючи обличчя.

Суттєве обмеження пересування жінки протягом усього її життя чинить на неї сильний психологічний тиск. Її позиція перед чоловіком або батьком стає дуже вразливою, вона безсила перед обличчям постійного насильства та

погроз. Соціологи підрахували, що коефіцієнт насильства над жінками пов'язаний з тим, наскільки поширена пурда у відповідній місцевості. Ізоляція часто позбавляє жінку будь-якої медичної допомоги, навіть якщо в селі є поліклініка, а також можливості самостійно планувати шлюб. Дослідження також показали, що жінки, які не зобов'язані дотримуватися пурди, частіше використовують засоби контрацепції.

Практика пурди позбавляє жінок права на участь у політичному житті країни та в судових органах. Жінки позбавлені права голосу, участі в політиці, вступу до профспілок та участі в громадських рухах. Через те, що жінки не беруть участі в політиці, держава практично не докладає зусиль для покращення соціального статусу жінок, забезпечення їх доступу до охорони здоров'я, освіти, правосуддя, працевлаштування та інших благ. Відсутність жінок у політиці часто посилює гендерну нерівність у країні.

2.5.6. Коротке узагальнення реального стану забезпечення прав жінок у країнах Африки

Стан доступу до освіти та рівень освіченості жінок в Нігерії, Руанді, Судані та Сомалі є недостатнім, адже стикається з багатьма викликами. У Нігерії, попри наявність законів, які гарантують право на освіту, доступ до освіти для жінок все ще обмежений через такі чинники, як брак фінансування, віддаленість від шкіл, насильство, зокрема на сексуальному ґрунті, та бідність. У Руанді жінки мають вільний доступ до освіти на рівні початкової та середньої школи, однак на вищому рівні вони стикаються зі складнощами через брак фінансування. У Судані жінки також стикаються зі складнощами у доступі до освіти через брак фінансування та належної інфраструктури. Крім того, у Судані діє суворе законодавство щодо норм одягу жінок та їхньої поведінки, а також стійкі суспільні переконання щодо жіночої ролі, що може створювати перешкоди для жінок у вільному доступі до освіти. У Сомалі, попри значний прогрес у покращенні доступу до освіти для жінок, уряд й надалі стикається зі складнощами через віддаленість шкіл, відсутність вчителів, культурні бар'єри, сексуальне насильство, брак фінансування та релігійні обмеження.

Стан охорони здоров'я жінок у Нігерії, Руанді, Судані та Сомалі є проблематичним і потребує більш ефективних заходів з боку урядів та міжнародних організацій. У цих країнах відбувається порушення права жінок на охорону здоров'я, що виявляється в обмеженні їх доступу до якісної медичної допомоги та інших послуг. У Нігерії, Судані та Сомалі високий рівень материнської смертності та відсутність адекватної медичної допомоги для вагітних жінок та в період після пологів. У Руанді проблема не така велика, але жінки все ще зіштовхуються зі складнощами у доступі до послуг репродуктивного здоров'я та іншої медичної допомоги.

Щодо ставлення до жінок всередині сім'ї у цих країнах, то жінки традиційно відіграють важливу роль в господарстві та вихованні дітей, проте їхні права не завжди дотримуються, і вони можуть стикатися з насильством у

сім'ї. Хоч в кожній з цих держав було прийнято законодавство, яке гарантує рівні права для жінок та чоловіків у шлюбі, а також передбачає кримінальну відповідальність за насильство в сім'ї, на практиці ж часто в сім'ях зустрічається дискримінація, особливо в сільських районах.

У країнах Нігерії, Руанди, Судану та Сомалі жінки зіткнулися з численними перешкодами у здобутті кар'єри та у можливостях розвитку. Попри позитивні зрушення, які відбулися в країнах останнім часом, рівень представленості жінок у підприємстві дотепер є низьким. Водночас багато жінок з цих країн проявляють високу стійкість та вміння знаходити інноваційні способи для підвищення свого соціального та економічного статусу, зокрема, через розвиток бізнесу та підприємництва.

Щодо політичного представництва у всіх чотирьох країнах жінки стикаються зі значною нерівністю. Хоча у Руанді жінки мають найвищий рівень представництва в парламенті серед усіх країн Африки, вони все ще складають меншість в уряді та на вищих посадах у сфері прийняття рішень. У Нігерії жінки складають менш як 7% парламенту. У Судані та Сомалі жінки також мають доступ до політичного життя, але вони стикаються з численними перешкодами, такими як консервативні стереотипи щодо ролі жінки в суспільстві, низький рівень освіти та відсутність фінансової підтримки для участі у виборах.

Релігійний фактор має значний вплив на статус жінок в Нігерії, Руанді, Судані та Сомалі. У цих країнах відчутно присутнє консервативне світоглядне уявлення про роль жінки у суспільстві, яке відображається в релігії, традиціях та культурі. Релігія, особливо іслам та християнство, впливає на стиль життя жінок. На жаль, це може призводити до обмеження прав та свобод жінок, зокрема у сфері репродуктивного здоров'я та доступу до освіти та праці. Однак, в країнах також існують громадські та релігійні лідери, які підтримують права жінок та працюють на поліпшення їх становища у суспільстві.

3. Пропозиції щодо вдосконалення механізмів з імплементації міжнародно-правових стандартів із захисту прав жінок з урахуванням специфіки країн Африки

3.1. Співпраця з міжнародними організаціями та можливістю України у сприянні покращенню стану прав жінок Африки

Покращення стану реалізації прав жінок в Африці – це важлива та складна задача, яка потребує залучення всіх зацікавлених сторін: міжнародної спільноти, урядів, громадськості, підприємців і самих жінок. Існує багато міжнародних програм, які мають на меті покращити становище жінок в Африці в різних сферах: освіта, здоров'я, економіка, політика, право та безпека. Однак не всі з них є ефективними або масштабованими. Тому потрібно створювати програми, які базуються на ретельному аналізі проблем і можливих рішень, які використовують інноваційні та гендерночутливі

підходи, які враховують місцевий контекст і потреби жінок та сприяють їхньому голосу та агентству.

Ось деякі приклади наявних програм:

– Boosting Women’s Entrepreneurship in Africa¹³ – це програма Всесвітнього банку, яка досліджує стратегічні рішення жінок-підприємців і шукає нові способи подолання обмежень для зростання та прибутковості. Програма використовує методи експериментального навчання, менторства, фінансової підтримки та цифрових технологій для покращення навичок, доступу до ринків і кредитування жіночих підприємств.

– Women’s Voice and Leadership¹⁴ – це програма Канадського міністерства закордонних справ, яка спрямована на зміцнення можливостей та впливовості жіночих правозахисних організацій в Африці. Програма надає гранти та технічну допомогу організаціям, які працюють над такими питаннями, як боротьба з насильством щодо жінок і дівчат, захист прав сексуальних меншин і людей з інвалідністю, поширення гендерної свідомості та лобювання за реформи.

– Women’s Integrated Sexual Health¹⁵ – це програма Міжнародного планування сім’ї (IPPF), яка має за мету забезпечення доступу до якісних і доступних послуг сексуального та репродуктивного здоров’я для жінок і дівчат в Африці, особливо в сільських і віддалених районах. Програма співпрацює з місцевими партнерами, щоб надавати інформацію, консультації, контрацептиви, можливість безпечних абортів та інші послуги, які враховують потреби та право жінок на вибір.

– Women in African Power¹⁶ – це програма USAID, яка спрямована на збільшення участі та лідерства жінок у секторі енергетики в Африці. Програма підтримує спільноту такого лідерства щодо праці у різних сферах: влада, бізнес, громадськість, наука. Програма надає можливості для навчання, менторства, обміну досвідом та сприяння реформам.

– Women’s Peace and Humanitarian Fund¹⁷ – це глобальний фонд, який фінансується ООН та іншими донорами, і який спрямований на підтримку жіночих організацій та ініціатив у ситуаціях конфлікту та гуманітарної кризи. Фонд надає гранти та технічну допомогу жіночим групам у країнах Африки, які зазнають насильства або нестабільності, таких як Бурунді, Демократична

¹³ Women’s economic empowerment: boosting women’s entrepreneurship in Africa. URL: <https://www.uneca.org/women%E2%80%99s-economic-empowerment-boosting-women%E2%80%99s-entrepreneurship-africa> (date of application: 17.05.2023).

¹⁴ Women’s voice and leadership. URL: <https://www.care-international.org/what-we-do/gender-equality/womens-voice-and-leadership> (date of application: 17.05.2023).

¹⁵ Women’s Integrated Sexual Health. URL: <https://www.ippf.org/about-wish#:~:text=The%20Women’s%20Integrated%20Sexual%20Health,people%20living%20with%20a%20disability> (date of application: 17.05.2023).

¹⁶ Women in African Power. URL: <https://www.usaid.gov/powerafrica/women-african-power-network> (date of application: 17.05.2023).

¹⁷ Women’s Peace and Humanitarian Fund. URL: <https://wphfund.org/> (date of application: 17.05.2023).

Республіка Конго, Ліберія, Нігерія і Судан. Фонд також сприяє координації та партнерству між різними акторами миру і безпеки.

Ці програми приділяють значну увагу питанню покращення статусу жінок в Африці, проте також постійно зіштовхуються з різними викликами та бар'єрами. Численні незвичні для нас культурні практики та стереотипи, які переважають в деяких африканських країнах, можуть стати перешкодою для реалізації прав жінок. Наприклад, обмеження доступу до освіти та працевлаштування жінок на користь чоловіків, «дитячі шлюби», тобто дівчат дуже юного віку змушують виходити заміж, обрізання жіночих статевих органів, насильство в сім'ї та інші форми дискримінації продовжують негативно впливати на ефективність програм. Також недостатність коштів та інших ресурсів суттєво знижує ефективність програм. Міжнародні програми з покращення прав жінок в Африці часто мають обмежені бюджети, що ускладнює їх виконання. Такий фактор як нестабільність в країні теж обмежує програми в їх дієвості. Наприклад, конфлікти, боротьба за владу та інші форми політичної нестабільності можуть знизити інтерес влади до сприяння реалізації таких програм. Суттєво впливає також брак участі жінок у прийнятті рішень та формуванні плану дій програм. Коли жінки не беруть участь у прийнятті рішень, їх потреби можуть бути не враховані, адже про них буде просто не відомо. Окрім того, недостатність моніторингу та оцінки програм може ускладнити визначення їх ефективності та внесення необхідних змін в тактику програм. Потрібне регулярне проведення вивчення наслідків дієвості програм і створення можливостей для їх послідовного конструктивного доопрацювання. Відсутня інформація про довготермінові результати роботи програм. Переважно наявні лише конкретні ситуативні досягнення.

Щодо України, то вона має певні зв'язки та спільні інтереси з Африкою, які стартують ще з часів розпаду Радянського Союзу. Україна є важливим експортером сільськогосподарської продукції, металів, машин та іншого обладнання до Африки. Україна також є популярним місцем навчання для багатьох африканських студентів, особливо в галузі медицини. Україна також бере участь у миротворчих операціях ООН в Африці, наприклад в Демократичній Республіці Конго та Судані.

Щоб сприяти й надалі підвищенню статусу африканських жінок Україна може робити наступне:

- Посилювати торговельні та економічні зв'язки з африканськими країнами, адже вони сприяють створенню робочих місць, покращенню інфраструктури та збільшенню доходів жінок в Африці.

- Надавати освітні та культурні можливості для африканських жінок та дівчат, які хочуть навчатися або працювати в Україні, а також для українських жінок та дівчат, які хочуть вивчати або співпрацювати з Африкою.

- Проводити дипломатичні та гуманітарні заходи на підтримку прав жінок і дівчат в Африці, особливо в ситуаціях конфлікту та кризи, а також на сприяння умиротворенню та побудові миру в Африці.

– Розвивати громадянське суспільство і наукову спільноту в Україні та Африці, що сприятиме обміну досвідом і знаннями про права жінок і дівчат, проводити дослідження й аналізи, а також впливати на формування громадської думки та політики.

В сучасних реаліях африканські жінки, які навчаються або працюють в Україні, можуть потребувати підтримки та допомоги в різних ситуаціях, особливо в умовах війни та кризи. Саме тому важливо і зараз підтримувати їх шляхом надання інформації та консультацій про їх права, можливості та ресурси в Україні, а також про ризики та заходи безпеки в разі небезпеки. Це може включати створення гарячих ліній, чат-ботів, вебсайтів та інших каналів комунікації для африканських жінок в Україні. Крім того, буде корисним створення мережі підтримки та солідарності для африканських жінок в Україні, яка б сприяла їх соціальній інтеграції, психологічному здоров'ю та професійному розвитку. Це може включати організацію зустрічей, заходів, тренінгів та інших активностей для африканських жінок в Україні.

Україні теж належить значна роль у покращенні статусу жінок Африки. Зокрема, Україна може співпрацювати з Африкою у цій сфері на різних рівнях. Означимо найважливіші з них.

1. На дипломатичному рівні: Україна може підтримувати міжнародні ініціативи та резолюції, які сприяють правам жінок Африки, такі як Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок або План дій ООН «Жінки, мир і безпека». Україна також може розвивати двостороннє співробітництво з африканськими країнами у сфері гендерної політики та обміну досвідом.

2. На економічному рівні: Україна може збільшувати торговельну та інвестиційну співпрацю з Африкою, зокрема з урахуванням інтересів та потреб жінок-підприємців, фермерок, робітниць тощо. Україна також може надавати технічну допомогу та консультації африканським партнерам у сферах, де вона має експертизу. Наприклад, у сфері освіти, охорони здоров'я, сільського господарства, енергетики тощо.

3. На громадянському рівні: Україна може підтримувати контакти та спільні проекти між громадськими організаціями, медіа, науковими установами, культурними центрами тощо, які працюють над питаннями прав жінок Африки. Україна також може заохочувати волонтерську та гуманітарну допомогу африканським жінкам в умовах кризи, конфлікту або стихійного лиха.

4. Україна може співпрацювати з Африкою щодо утвердження там прав жінок шляхом підтримки міжнародних ініціатив, проектів та організацій, які працюють над цим питанням. Наприклад, Україна може долучитися до «Чорноморської зернової ініціативи», яку посередництвом ООН та Туреччини підписано у липні 2022 року, і яка полегшує деякі проблеми з добривами, дозволяючи рух експорту добрив.

5. Україна може підтримувати Організацію Об'єднаних Націй у її закликах до захисту жінок від насильства зумовленого гендерною нерівністю та забезпечення її повної участі в будь-якій відповіді на конфлікт.

Це лише деякі приклади можливих форм співпраці між Україною та Африкою у напрямку досягнення гендерної рівності. Така співпраця може мати користь для обох сторін, оскільки вона сприяє розвитку демократичних цінностей, економічного зростання, соціальної справедливості та миротворчості. Україна та Африка мають великий потенціал щодо поглиблення своїх взаємовідносин у різних галузях. Взаємний вплив торговельних та економічних зв'язків сприятиме появі нових робочих місць, покращенню інфраструктури, збільшенню доходів жінок Африки. Є можливим надання Україною освітніх та культурних можливостей для африканських жінок. Позитивними кроками завжди будуть дипломатичні та інші заходи на підтримку прав жінок Африки та сприяння утвердженню миру, обмін досвідом і знаннями, у тому числі правовими тощо.

3.2. Налаштування комунікації з метою перейняття позитивного досвіду всередині материка

Окрім співпраці з міжнародними організаціями не менш важливим для досягнення вищого рівня забезпечення прав жінок в країнах Африки є і місцева комунікація та співпраця між країнами. Багато країн мають певні досягнення в різних сферах, в тому числі й щодо рівня імплементації прав жінок.

Обмін досвідом повинен включати конкретні інструменти та способи підвищення рівня імплементації прав жінок, які дали найвищий результат на практиці. Наприклад Нігерія може поділитись результатом ратифікації та впровадження Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW). У Нігерії було прийнято національний план дій щодо реалізації Конвенції, і країна має досвід у розвитку законодавства, яке забезпечує рівність статей та захист прав жінок, у тому числі законодавство щодо протидії насильству щодо жінок та дівчат. Також, Нігерія веде роботу зі зменшення гендерних нерівностей у сфері освіти та забезпечення рівних можливостей для жінок у політичному та економічному житті країни. Нігерія може своїм прикладом проілюструвати досить ефективне зростання кар'єрних можливостей жінок для бідніших країн, таких як Судан та Сомалі, де рівень можливостей працевлаштування для жінок значно нижчий. Обмін досвідом може включати партнерство у спільних проєктах або надання технічної підтримки місцевим організаціям.

Не менш важливим досвідом може поділитись і Руанда, адже ця країна має найвищий у світі відсоток жінок у парламенті. Уряд Руанди також здійснив численні заходи для покращення стану жінок, включаючи законодавство, яке гарантує жінкам право на власність і спадщину. Звичайно, шлях, який передував цьому результату був непростим, але такі приклади

можуть надихати не тільки борців за рівноправ'я, а й самих жінок, для яких участь у політичному житті держави поки що є лише мрією.

Маврикій може бути еталоном забезпеченості та успішної імплементації права жінок на охорону здоров'я, адже саме в цій країні найбільше здійснюються заходи з покращення доступу жінок до якісної медичної допомоги та забезпечення доступності необхідних медикаментів. Також проводяться проекти з попередження та лікування таких захворювань, як ВІЛ/СНІД, малярія, туберкульоз, що сприяє зниженню показників материнської та дитячої смертності.

ПАР (Південно-Африканська Республіка) може стати свідченням факту, що цілком реально досягнути високого рівня освіти серед жінок, адже ця держава забезпечила можливість отримання початкової освіти для близько 90% свого жіночого населення.

Список країн які здатні ділитись досвідом не є вичерпним, адже абсолютно кожна держава зробила свої, хоч і менш масштабні, але не менш цінні кроки до більшого забезпечення прав жінок на своїй території. Обмін такою інформацією дасть змогу цілісно оцінити які можливості, з урахуванням культурних, релігійних та інших особливостей материка, є справді дієвими, а які не приносять очікуваного результату. Адже не варто витрачати увагу, час та кошти на ілюзорні проекти.

Поділитись досвідом можуть не лише міжнародні організації, самі країни, їх уряди, а й прості жінки, які, пройшовши нелегкий шлях, досягли високих посад та набули вагомого суспільного статусу, стали політичними діячами, письменниками, яких читають в усьому світі, відомими актрисами та навіть амбасадорами Африки на інших континентах. Історії життя таких людей дають можливість зрозуміти, що не обов'язково бути членом видатної та багатой сім'ї в Лос-Анджелесі, щоб досягнути своїх мій та розвиватись як особистість. Саме тому кожному варто знати історії життя таких людей як: Чімаманда Нгоці Адічі, нігерійська письменниця, авторка книги «Пурпуровий гібіскус», яка була номінована на Букерівську премію; Еллен Джонсон-Серлеаф, ліберійська політична діячка, яка стала першою жінкою-президентом в Африці; Ванда Назінга, конголезька письменниця, яка отримала Нобелівську премію з літератури у 2018 році; Лупіта Нїонго, кенійсько-мексиканська акторка, яка отримала Оскар за роль у фільмі «12 років рабства» та інших.

Для досягнення високого рівня комунікацій між країнами Африки, з метою обміну досвідом, можуть бути використані різноманітні способи, зокрема:

– Встановлення мережі контактів. Спілкування з експертами та дослідниками з Африки, які працюють над проблемами, пов'язаними з покращенням прав жінок. Досягається за допомогою конференцій, вебінарів, форумів та інших подібних заходів.

– Спільні проекти. Розроблення спільних проектів з організаціями, які працюють у сфері захисту прав жінок. Це може бути спільна навчальна програма, проєкт з підвищення обізнаності чи дослідницький проєкт.

– Створення форуму для обміну ідеями. Доцільне створення форуму на якому експерти з Африки та інших країн зможуть обговорювати питання, пов'язані з правами жінок. Наприклад, онлайн-платформа, конференція чи семінар.

– Поширення історій успіху. Варто ділитись історіями успіху організацій та окремих осіб, які досягли значного прогресу в покращенні прав жінок в Африці. Це можна зробити через соціальні мережі, блоги чи інші форми спілкування.

– Розвиток потенціалу. Забезпечення навчання та підтримки розвитку потенціалу для організацій та окремих осіб, які працюють у сфері прав жінок в Африці. Може включати навчання з адвокації, збору коштів або управління проєктами.

Кожен з цих інструментів обміну досвідом та пропозиціями може вплинути на те, що все більше жінок рідше зіштовхуватимуться з дискримінацією за статтю та будуть відчувати себе повноцінними членами суспільства.

Однак існують також і проблеми для спілкування та співпраці між африканськими країнами, включаючи мовні та культурні відмінності, політичну напругу та слабку інфраструктуру зв'язку та транспорту. Крім того, деякі країни можуть віддавати перевагу власним національним інтересам над регіональними чи континентальними, що може перешкоджати співпраці. Але й ці бар'єри можна подолати, досягнувши консенсусу, який неодмінно буде в результаті усвідомлення лідерами держав та самими жінками практичної користі, наприклад економічної, від рівноправності жінок та чоловіків.

3.3. Створення моделі нового інституту контролю та захисту прав жінок у країнах Африки

До загальних інструментів імплементації міжнародних стандартів передусім належать:

– вдосконалення правових механізмів ратифікації міжнародних договорів з прав людини, які встановлюють права та обов'язки й зобов'язання держав щодо поваги та захисту прав жінок;

– належне здійснення моніторингу та контролю за дотриманням прав жінок за допомогою міжнародних органів, таких як ООН, Рада Європи, ОБСЄ тощо;

– створення санкцій та реалізація заходів примусу проти держав, які порушують права жінок, за допомогою міжнародних організацій або інших держав;

– забезпечення доступу до судового та позасудового вирішення скарг на порушення прав жінок за допомогою міжнародних судових інстанцій, таких

як Міжнародний суд ООН, Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини тощо;

– залучення громадянського суспільства та ЗМІ до інформування та просвітництва щодо прав жінок, а також до виявлення та засудження порушень їх прав.

Проте навіть використання дослідженого та виведеного нами переліку цих інструментів не буде достатньо впливовим та ефективним для вирішення поставлених завдань, оскільки багато держав не виконують своїх зобов'язань або протидіють міжнародній спільноті. Тому необхідно постійно прагнути до покращення механізмів захисту прав жінок та посилення їх впливу на національному рівні.

Оцінюючи реальний стан прав жінок на африканському континенті на сьогодні, можна сказати, що програми, зокрема міжнародні, хоч і несуть відчутні позитивні зміни в соціально-правовому статусі жінок, проте залишаються малоефективними на глобальному рівні, або ж є ефективними токово, тобто лише в деяких регіонах Африки, в той час, як інші, особливо найвіддаленіші, залишаються поза увагою. Більшість наявних програм не враховує культуру цих держав, через що їх наративи можуть виглядати як насильницьке насадження чужого стилю життя. З точки зору психології, все чуже та невідоме викликає страх та відторгнення. Свідомість умовного європейця може значною мірою відрізнятися від свідомості громадянина Судану, тому і підхід для досягнення ефективного довготермінового результату повинен бути іншим.

Все це наптовхує на раціональну думку, що є актуальним створення нового інституту, який врахує особливості материка, та буде зосереджений суто на проблемі забезпечення прав жінок на Африканському континенті.

Щоб наочно проілюструвати про який інститут іде мова, варто описати основні етапи його створення та властивості, що відрізняють його від вже наявних інститутів та програм.

Першим етапом формування такого інституту буде підбір кадрів. Його специфікою – залучення до праці спеціалістів у сфері вивчення саме Африки: міжнародників, юристів, істориків, культурологів, соціологів, педагогів та психологів зі стажем. Це повинні бути люди, які безпосередньо взаємодіяли з представниками різних африканських культур, добре розуміють їх звичаї та традиції. Це люди, яких не здивує чому жінки опинилися в дискримінованому становищі, та які зможуть використовувати причинно-наслідкові зв'язки як інструмент подолання проблеми. Це можуть бути як і корінні освічені науковці, так і зацікавлені спеціалісти з інших материків, проте вимога наявності багатогранного досвіду залишається основним критерієм вибору кандидатів.

Ще однією особливістю даного інституту повинна бути орієнтованість на вкорінення думки, що співпраця держав-членів інституту з метою захисту прав жінок, є не просто важливою з морально-етичної точки зору, а й надзвичайно вигідною для добробуту країни. Зробивши певну «інвестицію» в права жінок у вигляді надання якісної освіти та медицини, держави

отримають потужний інструмент для майбутнього розвитку країни. Кожна держава зацікавлена в розробці потужної економіки, вигідному виробництві, міжнародній торгівлі та воліла б стати впливовим міжнародним актором. Але це все неможливо втілити без залучення жінок. Без них це все буде неповноцінним та слабким. Місцеві конфлікти та невдоволення жінок через дискримінацію спричиняють загальне соціальне напруження, що дезінтегрує суспільство.

Другий етап включає створення офлайн та онлайн платформ для поширення інформації. Спеціалісти будуть зобов'язані проводити просвітницькі кампанії, щоб пояснити жінкам і чоловікам важливість прав жінок. Ці кампанії можуть включати публічні заходи, радіо– та телепрограми, а також кампанії в соціальних мережах. Доцільним також буде створення сторінок та форумів в соціальних мережах, які створять зручну можливість жінкам спілкуватись між собою та ділитись своїми проблемами з керівництвом та менеджерами інституту для їх розв'язання.

Наступним, третім етапом буде планування та проведення зустрічей для укладення франшизи з компаніями світової легкої промисловості, з метою створення нових робочих місць в різних точках Африки. Це дасть можливість кожній жінці мати робоче місце та бути повністю незалежною від чоловіка у зв'язку з економічною самостійністю.

Пріоритетними у виборі ділового партнера для франшизи залишаються підприємства легкої промисловості, які можуть виробляти товари, котрі мають попит як на місцевому, так і на світовому рівнях. Наприклад: одяг, взуття, текстиль. За умов відкриття таких фабрик жінки отримають доступ до можливостей працевлаштування та зможуть стати фінансово незалежними. Це стане важливим кроком до гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Не зважаючи на відсутність різниці в інтелектуальних здібностях, фізіологічно жінки та чоловіки все ж мають відмінності та далеко не завжди можуть мати достатню підготовку для роботи пов'язаної з фізичними навантаженнями. Проте це не є обмеженням в можливостях жінок. Вони повинні мати право за бажанням працювати у будь-якій сфері. Легка ж промисловість є оптимальним рішенням для переважної більшості жінок, які маючи вузьку спеціалізацію та стабільний дохід, зможуть формувати жіночий середній клас.

Франчайзинг може стати ефективним способом досягнення цієї мети. У партнерстві з відомими компаніями місцевий франчайз матиме доступ до необхідних ресурсів, включаючи навчання, маркетинг і операційну підтримку, а також отримає вигоду від визнаної торгової марки. Це допоможе забезпечити успіх нового підприємства та забезпечить стабільний дохід для місцевого населення.

Четвертим етапом може стати створення нового механізму контролю дотримання прав жінок. Майже в кожній країні є нормативно-правова база, яка захищає права жінок, проте рівень контролю за виконанням цих законів є дуже слабким. У зв'язку з тим, що суспільство через свої традиційні культурні упередження стосовно жінок не здатне самостійно контролювати свої дії, та

дії довоколишніх, потрібні нові постійні місцеві структури, які будуть контролювати суспільне життя з метою дотримання ним правопорядку. Інститут може співпрацювати з урядами, для прийняття відповідних внутрішніх нормативно-правових актів та сприяти забезпеченню виконання законів, які захищають права жінок. Наприклад, законів проти насильства в сім'ї та сексуальних домагань. Внутрішньодержавне законодавство повинне закріплювати чіткі механізми юридичної відповідальності у випадку недотримання прав жінок.

Додатково можуть бути створені спілки за інтересами для культурного та всебічного розвитку, наприклад музичні, літературні, художні чи спортивні заходи членами яких будуть жінки.

Створення інституту захисту прав жінок в Африці є дуже важливою і потрібною ініціативою. Такий інститут може займатися питаннями ініціювання законодавства, яке б враховувало сучасні виклики щодо регулювання прав жінок, зможе проводити освітні кампанії, організовувати можливості для створення нових робочих місць, підвищувати рівень правосвідомості суспільства щодо важливості рівноправ'я жінок та чоловіків і здійснювати моніторинг дотримання прав жінок.

Створення інституту захисту прав жінок може сприяти зміні культурного стереотипу, забезпечити жінкам доступ до освіти, здоров'я та ринку праці. Це може позитивно вплинути на економіку кожної з країн та регіону в цілому, зменшити відсоток бідності та сприяти загальному розвитку громадянського суспільства.

3.4. Прогнози щодо подальшого забезпечення та гарантування прав жінок у країнах Африки

Однозначно відповісти яким буде майбутнє африканського континенту, та майбутній статус жінки в його країнах неможливо. Африка – це дуже різноманітний і неоднорідний континент, який складається з багатьох народів, культур, релігій і політичних сил. Також вона зазнає впливу різних зовнішніх сил, таких як колоніальне минуле, глобалізація, торгівля, миротворчість і гуманітарна допомога. Через величезну кількість факторів впливу та фізичну неможливість охопити їх цілісно, ми можемо робити лише орієнтовні прогнози на основі вже наявних тенденцій.

Однією з таких тенденцій є демографічний бум. За прогнозами ООН, населення Африки зросте з 1,3 млрд у 2020 році до 2,5 млрд у 2050 році й до 4,3 млрд у 2100 році. Це означає, що Африка буде мати наймолодше і найбільше населення у світі, що може стати як перевагою, так і недоліком. З одного боку, це може сприяти економічному зростанню, соціальному руху та культурному розквіту. З іншого боку, це може призвести до безробіття, бідності, конфліктів і екологічних проблем. Такий прогноз ще раз наголошує на важливості забезпечення доступної сексуальної освіти для жінок Африки.

Дослідженням майбутнього Африки займався вчений кембриджського університету Роберт А. Дібі. У 2018 році побачила світ його праця, яка була перевидана 2021. У книзі «Розширення прав і можливостей жінок для сталого

розвитку в Африці»¹⁸ розглядається прогрес, досягнутий у просуванні прав жінок в Африці, а також проблеми, які все ще існують.

Книга починається з огляду історії прав жінок в Африці, від колоніальної епохи до наших днів. Потім обговорюється вплив різних міжнародних і регіональних угод, таких як Протокол Мапуту та Пекінська платформа дій, на права жінок в Африці. Автор аналізує сильні та слабкі сторони цих угод і обговорює шляхи їх зміцнення для кращого просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок.

У книзі також розглядається роль організацій громадянського суспільства у просуванні прав жінок в Африці та досліджуються різні стратегії, які ці організації використовували для здійснення змін. Автор стверджує, що організації громадянського суспільства відіграли вирішальну роль у просуванні прав жінок в Африці та що вони продовжуватимуть залишатися важливими гравцями в майбутньому.

Нарешті, книга дивиться на майбутнє прав жінок в Африці та обговорює виклики та можливості, які можуть виникнути. Автор стверджує, що, всупереч прогресу в просуванні прав жінок в Африці, попереду ще багато роботи для досягнення гендерної рівності. Він закликає збільшити інвестиції в освіту, охорону здоров'я та розширення економічних можливостей жінок, а також до зміцнення правової бази та інституцій для захисту прав жінок.

Через 10 років права жінок в Африці можуть покращитися в деяких аспектах, але залишитися незадовільними в інших. Все залежить пропорційно від зусиль світової спільноти та самих африканських жінок і фінансових вкладень у розв'язання цієї проблеми. У випадку наголошення суспільства на сучасних проблемах, з кожним роком все більше жінок матимуть доступ до освіти, здоров'я, фінансів та технологій. Це збільшить їхню продуктивність, доходи та можливості. Ймовірно, що все більше жінок будуть займати лідерські позиції в політиці, бізнесі, громадському секторі та миротворчих процесах, що покращить їхнє представництво та вплив. Це все буде реальним, якщо багато країн приймуть або реформують закони, які захищають права жінок і дівчат на рівність, безпеку та вибір. Однак це не означає, що всі жінки в Африці будуть користуватися цими правами реально. І надалі існуватимуть значні перешкоди та виклики, які можуть заважати реалізації прав жінок в Африці. В першу чергу йде мова про культурні та релігійні чинники, на які не завжди можна вплинути за допомогою законодавчих актів чи прямого фізичного покращення добробуту жінок. Значною мірою майбутнє прав жінок Африки залежить від підвищення рівня суспільної свідомості та відповідальності за власні вчинки. Покращення стану прав жінок буде можливим лише за умов вкорінення культури, яка буде заснована на рівності та взаємоповазі.

Права жінок в Африці будуть мати великий вплив на права жінок у світі. Африка – це континент з великим населенням, ресурсами, потенціалом та

¹⁸ Dibia A. R. Women's empowerment for sustainability in Africa. *Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne*. 2021. P. 494. URL: <https://www.worldcat.org/title/1083096885> (date of application: 17.05.2023).

викликами. Становище жінок в Африці впливає на економічний, соціальний, політичний та екологічний розвиток не тільки самої Африки, а й усього світу. Жінки в Африці складають близько 13% світового населення та мають великий потенціал для внеску в глобальну економіку, культуру, науку та інші сфери життя. Якщо їх права будуть порушені або обмежені, то це буде мати негативний вплив на світовий розвиток і прогрес. Покращення прав жінок в Африці може мати такі позитивні наслідки для світової спільноти:

- Збільшення продуктивності, доходу та зростання економіки Африки та світу через більшу участь жінок у ринку праці, підприємстві та інноваціях.

- Поліпшення стану здоров'я та добробуту населення Африки та світу через більший доступ жінок до освіти, медичних послуг, контрацептивів та інших факторів, які впливають на сексуальне та репродуктивне здоров'я.

- Зміцнення демократії, прав людини та миру в Африці та світі через більше представництво та вплив жінок у прийнятті рішень і лобюванні за реформи, які стосуються їх прав та інтересів.

- Зменшення нерівності, бідності та конфліктів в Африці та в усьому світі через справедливе досягнення рівності, балансу прав жінок та чоловіків, а також рівноправ'я між різними групами та країнами.

- Збереження навколишнього середовища та адаптація до кліматичної зміни в Африці та світі через більшу участь і лідерство жінок у сталому розвитку й екологічному управлінні.

Таким чином, права жінок в Африці – це не лише питання справедливості та рівності для жіночої частки населення континенту, але і питання розвитку та прогресу всього світу.

ВИСНОВКИ

Отже, розвиток Африки є важливим для всього світу, тому існує потреба подолання багатьох викликів, зокрема щодо дискримінації жінок та обмеження їх прав. Набувають дедалі більшої популярності рівні можливості жінок та чоловіків, юридичне та фактичне рівноправ'я, побудова громадянського суспільства, його демократичний та стійкий розвиток.

Вивчення природи проблем прав жінок Африки та їх масштабів дозволить краще зрозуміти причини порушень та їх природу, створити ефективні методи протидії ним для досягнення людино центричних цілей.

Найважні міжнародні документи та внутрішнє право недостатньо спрямовані на створення максимально комфортних умов, за яких жінки Африки зможуть самостійно себе розвинути та утвердити свою рівність.

Попри наявну кількість проведених національними та міжнародними науковцями досліджень різних наукових напрямків, все ще існують сфери, яким не приділялась наукова увага. Нині відсутні комплексні та перехресні наукові дослідження, не враховані культурні особливості регіонів Африканського континенту, відсутні пропозиції подолання негативних явищ складного жіночого досвіду, в тому числі в сільських регіонах.

Науковці не приділяють увагу ролі чоловіків Африки в утвердженні прав жінок в досягненні гендерної рівності. Адже, найчастіше саме через них

відбувається порушення низки прав жінок Африки. Існує нагальна наукова потреба ґрунтовних досліджень можливості перетворення чоловіків на надійних союзників, партнерів в боротьбі за права жінок в Африці.

Досягнутий консенсус вчених континенту щодо важливих питань може стати передумовою реального втілення прав жінок. Оскільки створить можливість зміни внутрішнього законодавства країн Африки.

Рівень успішної імплементації міжнародних стандартів повинен прямувати до однорідності на всьому континенті.

Доступ до освіти, охорона здоров'я, статус жінки в сімейних відносинах, працевлаштування та кар'єрні можливості, доступ до політики – найяскравіші сфери подолання нерівності. Саме вони потребують значної наукової уваги як науковців-міжнародників, так і юристів, політологів, соціологів та науковців багатьох інших сучасних напрямків. А перехресні дослідження та комплексні підходи стануть дуже корисними для створення чіткого та розмаїтого й водночас виваженого інструментарію для подолання нерівності.

Існує потреба вдосконалення міжнародних програм та пошуку їх дієвості для подолання бар'єрів втілення, збільшення потоку матеріальних ресурсів та пошуку джерел наповнення бюджетів.

Досягнення загальносвітової політичної стабільності може допомогти реалізації багатьох програм щодо прав жінок. Адже за таких умов увагу можна привернути до прекрасної частини людства – жінок, у т. ч. Африканського континенту, а не до руйнівного – війни, підготовки до нападів чи оборони, інших ресурсомістких та людиновитратних речей. Еволюція повинна бути людинозберігаючою.

Моніторинг та оцінка програм повинні бути регулярними та вчасними. Дослідження повинні включати точну часоємність реалізації конкретних проектів. Механізм контролю щодо дотримання прав жінок на всіх рівнях повинен бути зміцненим. Необхідно більше залучати жіночий рух та громадянське суспільство до адвокації та спостереження за правами жінок.

Найважливішими політичними інструментами, сутність яких базується на рівні примусу або добровільності, які застосовуються до адресатів політики можуть бути застосовані наступні: регулятивні (наявність правових норм та санкцій за їх порушення), економічні (наявність фінансових стимулів), інформаційні (знання, дані, поради, переконання про певну проблему, або поведінку певних груп, осіб). Різні політичні та юридичні інструменти можуть комбінуватися та змінюватися залежно від видів порушень прав жінок Африки.

Співпраця країн Африки – чіткий впливовий інструмент імплементації прав жінок, які дали найвищий результат їх втілення. Це обмін досвідом як окремих організацій, так і самих країн, їх урядів, безпосередньо жінок.

Надзвичайно важливим стане досягнення високого рівня комунікацій між країнами, за спільної побудови інформаційного суспільства та широкого використання у всіх сферах управління штучного інтелекту (далі – ШІ).

Спільні дослідницькі проекти – крок до обізнаності в правах та подолання соціокультурних бар'єрів.

Науково прийнятним, в теоретико-правовому сенсі, є поділ інструментів імплементації міжнародних стандартів прав жінок Африки на загальні та спеціальні. В дослідженні виділяється п'ять загальних інструментів імплементації, які є найдієвішими.

Робота містить розробку одного зі спеціальних інструментів, а саме – створення нового інституту, який буде комплексно враховувати особливості материка та зосередиться на проблемі забезпечення прав жінок на Африканському континенті. Описані в роботі особливості даного інституту та покровова реальність його втілення засвідчують не лише його новизну, а й дієвий вплив на реалізацію прав жінок Африки та появу нових механізмів контролю їх дотримання. Вузька спеціалізація інституту, високий фаховий рівень спеціалістів обумовить потребу застосування новітніх технологій, у тому числі використання ІІІ, та сприятиме стрімкому розвитку людиномірності, зміні культурних стереотипів на загальнолюдські, зрозумілі та доступні кожній жінці від народження.

Утвердження прав жінок в Африці матиме великий вплив на права жінок у світі. Позитивні тенденції можуть мати великі наслідки для всієї світової спільноти та призвести до розвитку прогресу всього світу, посилення миру та безпеки, сталого економічного зростання та соціального прогресу, шляхом підвищення продуктивності, диверсифікації економіки, покращення управління та інституційної якості, залучення приватного сектору, розвитку регіональної інтеграції. А глобально – навіть зменшить вразливість до кліматичних змін та екологічних ризиків шляхом адаптації до негативних наслідків глобального потепління, може призвести до зменшення викидів парникових газів, по-жіночому дбайливої охорони біорозмаїття та природних ресурсів. Наприклад, дослідження показують, що жінки-фермери можуть збільшити продуктивність сільського господарства на 20-30%, якщо у них буде рівний доступ до землі, насіння, кредиту та технологій. Утвердження прав жінок Африки може сприяти покращенню їхнього здоров'я та зменшенню смертності від багатьох серйозних хвороб. Це може зменшити ризик їх поширення на інші регіони світу та підвищити глобальну безпеку. Утвердження прав жінок Африки може сприяти розвитку економіки та торгівлі в регіоні, оскільки жінки складають частину робочої сили та учасників транскордонної торгівлі. Тому це вплив на зменшення ризиків бідності, нерівності та конфліктів в Африці. Що сприятиме й глобальному процвітанню. Позитивним стане розвиток жіночого підприємництва, соціального захисту, позик тощо. Утвердження прав жінок Африки може сприяти більшому представництву жінок у політиці та ролі у прийнятті рішень. А це вплив на формування демократичного суспільства, його мирного та сталого розвитку. Це водночас зменшення ризиків авторитаризму, насильства та корупції як в Африці, так і у світі. Саме жінки-лідери можуть сприяти миротворчим процесам. Отже, права жінок Африки не тільки сприяють їхньому власному благу, але й сприяють досягненню глобальних цілей. Якщо жінки отримають та досягнуть рівних прав у всіх сферах життя,

ми не тільки допоможемо їм самим – ми допоможемо втіленню всепланетної людяності.

Згідно зі ст. 1 Загальної декларації прав людини «Всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах», згідно зі ст. 2 «Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища». Отже, права жінок це не просто засадничий принцип гуманності, основа процвітання людства на планеті Земля, а й підкреслення самої людської природи цієї рівності, її життєвої невід’ємності.

АНОТАЦІЯ

У науковій роботі досліджено стан прав жінок в Африці. Розглядаються найхарактерніші порушення прав, дискримінація жінок Африки та здійснюється аналіз ефективності міжнародних та національних програм захисту прав жінок у контексті імплементації міжнародних стандартів. Визокремлено загальні тенденції розвитку африканського суспільства у напрямку гендерної рівності, його проблеми, перспективи та прогнози. Підкреслюється істотний вплив утвердження прав жінок в Африці на права жінок у світі та низку інших позитивних тенденцій для всієї світової спільноти, прогресу людства та навіть зменшення глобальних ризиків, підвищення глобальної безпеки, зменшення ризику авторитаризму, насильства та корупції в Африці та сприятиме глобальним цілям сталого розвитку. Наголошується на потребі міждисциплінарного дослідження означеної проблематики.

Доведено потребу створення та розроблено новий інститут забезпечення рівності прав жінок, який містить оптимальний інструментарій та подолає негативні моменти, невдалі спроби досягнення гендерної рівності, яка є основою демократичного суспільства з його прагненням до соціальної справедливості та поваги до прав людини. Впровадження нового інституту сприятиме стрімкому розвитку людино центрizmu, зміні культурних стереотипів на загальнолюдські, зрозумілі та доступні кожній жінці від народження.

Червоною ниткою наукового дослідження є те, що самі жінки Африки повинні сприяти утвердженню верховенства права та рівності їх прав у щоденному житті.

Література:

1. African Feminism. URL: <https://africanfeminism.com/> (date of application: 17.05.2023).
2. African Women’s Development and Communication Network. URL: <https://femnet.org/> (date of application: 17.05.2023).
3. Chisholm L. Gender, Identity and Institutional Culture. Monograph. *Department of Education, Republic of South Africa*. 2019. P. 92. URL:

https://www.academia.edu/4423010/Gender_Identity_and_Institutional_Culture (date of application: 17.05.2023).

4. Chitando A. Women and Peacebuilding in Africa. *Routledge Studies on Gender and Sexuality in Africa*. 2021. P. 52. URL: https://www.academia.edu/85780860/Women_and_Peacebuilding_in_Africa (date of application: 17.05.2023).

5. Dibia A. R. Women's empowerment for sustainability in Africa. *Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne*. 2021. P. 494. URL: <https://www.worldcat.org/title/1083096885> (date of application: 17.05.2023).

6. Gaway R. Gender Analysis of the Digital Transformation in South Africa. *European Delegation to South Africa*. 2022. P. 106. URL: https://www.academia.edu/83033679/Gender_Analysis_of_the_Digital_Transformation_in_South_Africa (date of application: 17.05.2023).

7. Masenu F. Towards Gender Equality: A Comparative Analysis Of Gender Attitudes In Africa. *Glocalism: Journal Of Culture, Politics and Innovation*. 2019. P. 33. URL: https://www.academia.edu/41842087/TOWARDS_GENDER_EQUALITY_A_COMPARATIVE_ANALYSIS_OF_GENDER_ATTITUDES_IN_AFRICA_Some_rights_reserved_ (date of application: 17.05.2023).

8. Moyo T. Achieving Gender Equality and Women's Empowerment in Sub-Saharan Africa: Lessons from the Experience of Selected Countries. *Journal of Developing Societies*. 2019. Vol. 35, № 2. P. 256-281. URL: https://www.academia.edu/93913253/Achieving_Gender_Equality_and_Women_s_Empowerment_in_Sub_Saharan_Africa_Lessons_from_the_Experience_of_Selected_Countries (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1177/0169796X19845957

9. Msuya N. H. Concept of Culture Relativism and Women's Rights in Sub-Saharan Africa. *Journal of Asian and African studies*. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/334515528_Concept_of_Culture_Relativism_and_Women%27s_Rights_in_Sub-Saharan_Africa (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1177/0021909619863085

10. Mukasa R., Gaway R. The African women's protocol: A new dimension for women's rights in Africa. *Gender & Development*. 2010. Vol. 13, P. 42-50. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13552070512331332296> (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1080/13552070512331332296

11. Nagel M. Women's Rights behind Walls. *Colonial Systems of Control*. 2008. P. 24. URL: https://www.academia.edu/43107625/Womens_Rights_behind_Walls (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.2307/j.ctt1cckph37

12. Ngwena C. Taking Women's Rights Seriously: Using Human Rights to Require State Implementation of Domestic Abortion Laws in African Countries with Reference to Uganda. *Journal of African Law*. 2015. P. 28. URL: https://www.academia.edu/50882894/Taking_Womens_Rights_Seriously_Using_Human_Rights_to_Require_State_Implementation_of_Domestic_Abortion_Laws_in_African_Countries_with_Reference_to_Uganda (date of application: 17.05.2023).

13. Ramtohul R. Women, Gender, and Politics in Africa. *The Palgrave Handbook of African Women's Studies*. 2021. P. 17. URL: <https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-030-28099->

4_132%20 (date of application: 17.05.2023). DOI:%2010.1007/978-3-030-28099-4_132

14. Tamale S. The right to culture and the culture of rights: a critical perspective on women's sexual rights in Africa. *Feminist Legal Studies*. 2008. Vol. 16, P. 47-69. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10691-007-9078-6> (date of application: 17.05.2023). DOI: 10.1007/s10691-007-9078-6

15. Women in African Power. URL: <https://www.usaid.gov/powerafrica/women-african-power-network> (date of application: 17.05.2023).

16. Women's economic empowerment: boosting women's entrepreneurship in Africa. URL: <https://www.uneca.org/women%E2%80%99s-economic-empowerment-boosting-women%E2%80%99s-entrepreneurship-africa> (date of application: 17.05.2023).

17. Women's Integrated Sexual Health. URL: <https://www.ippf.org/about-wish#:~:text=The%20Women's%20Integrated%20Sexual%20Health,people%20living%20with%20a%20disability> (date of application: 17.05.2023).

18. Women's Peace and Humanitarian Fund. URL: <https://wphfund.org/> (date of application: 17.05.2023).

19. Women's voice and leadership. URL: <https://www.care-international.org/what-we-do/gender-equality/womens-voice-and-leadership> (date of application: 17.05.2023).

20. Койчева О. С. Правове регулювання питання гендерної рівності в субрегіональній африканській організації «Спільнота розвитку Півдня Африки» (САДК). *Історіосфера: матеріали Вісімнадцятої наук. конф.*, 7-8 квітня, 2023р. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. С.114-119. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16948> (дата звернення: 17.05.2023).

Information about the authors:

Kravchuk Svitlana Mykolaivna,

The recipient of the scientific degree of Candidate of Laws of Science
at the Department of Theory and Philosophy of Law
Ivan Franko Lviv National University
1 University str., Lviv, 79000, Ukraine,
Senior contributor at the Department of Social Sciences and Humanities
Ukrainian Academy of Printing
19, Pid Goloskom str., Lviv, 79000, Ukraine,
A juror of the Shevchenkiv District Court of Lviv
12, Sichovyh Striltsiv str., Lviv, 79000, Ukraine

Kravchuk Daryna Henrietta Hennadiivna,

Graduate of higher education 4th year of the specialization
“International relations, public communications and regional studies”
Lviv Polytechnic National University
12, Stepana Bandery str., Lviv, 79000, Ukraine